

Laadukas lukiopolku harjoittelukoulussa

Toim. Maarit Mertaniemi

eNORSSI

Laadukas lukiopolku harjoittelukoulussa

Toim. Maarit Mertaniemi

Suomen harjoittelukoulujen julkaisuja
978-952-86-0275-0 (painettu)
978-952-86-0276-7 (pdf/verkkajulkaisu)

eNORSSI

eNorssi - Opettajankouluttajien yhteistyöverkosto 2024

Kansi: Nooa Eerikäinen-Bulzan, Metamorfoosi

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
2. Laadukas lukio	3
3. Laadukkaan lukiopolun ydinprosessit	6
4. Opintoihin hakeutuminen	7
Toiminnan kuvaus	7
Laatukortti 1 Opintoihin hakeutuminen	8
5. Oppiminen, opetus, arviointi	9
Toiminnan kuvaus	9
Laatukortti 2 Oppiminen	12
Laatukortti 3 Opetus	13
Laatukortti 4 Laaja-alainen osaaminen	14
Laatukortti 5 Formativinen arviointi	15
Laatukortti 6 Summativinen arviointi	16
Laatukortti 7 Opintojakson suorittaminen	17
6. Ylioppilastutkinto	18
Toiminnan kuvaus	18
Laatukortti 8 Ylioppilastutkintoon valmistautuminen	19
Laatukortti 9 Ylioppilastutkinnon järjestäminen	21
7. Ohjaus	22
Toiminnan kuvaus	22
Laatukortti 10 Opintojen ohjaus	26
Laatukortti 11 Digitaalinen opintojen ohjaus	28

8. Hyvinvointi, osallisuus ja oppimisen tuki	29
Toiminnan kuvaus	29
Laatukortti 12 Opiskelijan hyvinvointi	34
Laatukortti 13 Opiskelijan osallisuus	36
Laatukortti 14 Oppimisen tuki	38
9. Oppimisympäristöt	40
Toiminnan kuvaus	40
Laatukortti 15 Fyysinen oppimisympäristö	42
Laatukortti 16 Pedagoginen oppimisympäristö	44
Laatukortti 17 Turvallisuus	45
10. Johtaminen ja toimintakulttuuri	47
Toiminnan kuvaus	47
Laatukortti 18 Johtamisjärjestelmä ja lähijohtaminen	49
Laatukortti 19 Lukion toimintakulttuurin johtaminen	50
Laatukortti 20 Hyvinvoinnin johtaminen	51
Laatukortti 21 Harjoittelukoulujen rehtorien yhteistyö	52
Laatukortti 22 Viestintä ja markkinointi	53
11. Sidosryhmäyhteistyö	54
Toiminnan kuvaus	54
Laatukortti 23 Opiskelijan arkea tukeva sidosryhmäyhteistyö	58
Laatukortti 24 Korkeakoulu- ja työelämäyhteistyö sekä kansainvälinen toiminta	59
12. Ohjattu harjoittelu	60
Toiminnan kuvaus	60
Laatukortti 25 Ohjattu harjoittelu osana opettajankoulutusta	61
Laatukortti 26 Ohjatun harjoittelun käytännön toteutus	62
Laatukortti 27 Harjoittelua ohjaavat opettajat	63
Laadukas lukiopolku harjoittelukoulussa -kirjan tekijät	64

1. JOHDANTO

Suomen harjoittelukoulujen lukioiden laatukäsikirja on tehty eri puolilla Suomea toimivien yliopistojen harjoittelukoulujen yhteistyönä. Se on suunnattu ensisijaisesti harjoittelukouluille, mutta sitä voivat hyödyntää kaikki lukiot omassa laatutyössään.

Harjoittelukoulut ovat yliopistojen alaisia oppilaitoksia, jotka järjestävät tutkimusperustaista perusopetusta ja lukiokoulutusta sekä opettajankoulutukseen liittyvää ohjattua harjoittelua. Lisäksi aktiivinen tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminta on tärkeä osa harjoittelukoulujen tehtävää.

Laatukäsikirja on tehty vuosina 2023–2024 osana Opetushallituksen rahoittamaa lukioiden laatuhanke, jonka tavoitteena on laadukas sekä yhdenmukainen lukiokoulutus ja sen pitkäjänteinen kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö on määritellyt lukiokoulutukselle neljä laatutekijää: laadukas oppiminen, hyvinvointi ja osallisuus, kehittyvä toimintakulttuuri sekä lukiokoulutuksen saavutettavuus. Ministeriö on määritellyt laatutyön tavoitteiksi osaamistason ja osaamisen laadun nostamisen sekä alueellisten ja yksilöiden välisten oppimiseröjen kaventamisen.

Käsikirjassa laadun prosesseja tarkastellaan pääasiallisesti opiskelijan näkökulmasta. Tämä korostaa lukiokoulutuksen tehtävää opiskelijan kasvun, oppimisen, osallisuuden ja hyvinvoinnin tukijana. Yhteistyössä opiskelijoiden, henkilöstön ja sidosryhmien kanssa toteutetun laadunhallinnan tavoitteena on kehittyminen oppivaksi yhteisöksi.

Käsikirja on työkalu, joka tarjoaa perustan jokaisen lukion omalle laatutyölle. Sen materiaalia voi muokata ja tarkentaa omaan yhteisöönsä sopivaksi laatukäsikirjaksi, jonka avulla voi tarkastella oman yksikön laatua ja kehittää sitä. Lisäksi laatukäsikirjaa voi hyödyntää esimerkiksi uusien opettajien perehdyttämisessä ja harjoittelijoiden ohjaamisessa.

Käsikirja koostuu seuraavista osa-alueista: lukioon hakeutuminen, oppiminen, opetus ja arviointi, ylioppilastutkinto, ohjaus ja jatko-ohjaus, hyvinvointi, osallisuus ja oppimisen tuki, oppimisympäristöt, johtaminen ja toimintakulttuuri, sidosryhmäyhteistyö sekä ohjattu harjoittelu. Jokaisesta prosessista on oma toiminnan kuvaus, jonka jälkeen tulevat laatukortit. Niissä asetetaan laadun tavoitteet, kuvataan laatukriteerit eli toiminnan tavoitetilat sekä määritellään arviointitavat, vastuutahot ja seurantajaksot. Liitteet-kohdassa on listattuna ohjeistuksia ja erilaisia suunnitelmia sekä kyselyitä, joita kunkin harjoittelukoulun lukion omassa laatukäsikirjassa on tärkeä huomioida. Laatukäsikirjan tukena on lisäksi jatkuvasti päivittyvä materiaalipankki, joka löytyy eNorssin sivuilta.

Laatukäsikirjan sisältö perustuu oppivelvollisuuslakiin, lukiolakiin, valtioneuvoston asetukseen lukiokoulutuksesta, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin, lukion opetussuunnitelmaan, harjoittelukoulujen strategiaan sekä lukiokoulutuksen laatustrategiaan sekä muihin kouluhallintoa koskeviin lakeihin.

Hallintolaki 434/2003 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa 838/2021 <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210838>

Opetusministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa 856/2006 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060856>
muutoksin 948/2007 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070948>
ja 820/2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180820>

Laki ylioppilastutkinnosta 502/2019 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190502>

Valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta 612/2019
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>

Lukiolaki <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>

Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180810>

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Yliopistolaki 588/2009 Harjoittelukoulu Luku 11 88§
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558>

Lukiokoulutuksen laatustrategia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2022:43.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164436/OKM_2022_43.pdf

Harjoittelukoulujen strategia
<https://enorssi.fi/wordpress/wp-content/uploads/harjoittelukoulujen-strategia-fi.pdf>
https://enorssi.fi/wordpress/wp-content/uploads/Övningsskolornas_Strategi_2022.pdf

Koulukohtainen strategia

2. LAADUKAS LUKIO

Valtioneuvoston laatimassa Lukiokoulutuksen laatustrategiassa lukion laatutyötä ja laadunhallinnan tavoitteita määritellään seuraavasti: ”Lukiokoulutuksen laatustrategia 2030 määrittää lukiokoulutuksen laadunhallinnalle sekä sen johtamiselle valtakunnalliset ja yhdensuuntaiset periaatteet. Tavoitteena on vahvistaa lukiokoulutuksen korkeaa laatua ja tasalaatuisuutta sekä ohjata koulutuksen järjestäjiä jatkuvaan laadunhallintaan ja toiminnan kehittämiseen. Laatustrategia on tarkoitettu pitkäjänteisen laadun kehittämisen työvälineeksi koulutuksen järjestäjille ja niiden henkilöstölle sekä lukiokoulutuksen sidosryhmille.”

Laadun arvioinnin suunnitelma, arvioinnin kohteet ja vuosikello

Harjoittelukoulujen laatutyön ohjenuoraksi ja kehittämisen välineeksi laaditaan suunnitelma, jossa määritellään lukuvuosittaiset arvioinnin ja kehittämisen kohteet. Sen avulla laatukäsikirja tulee luontevaksi osaksi koulun toimintakulttuuria. Tämän tavoitteena on taata harjoittelukoulujen tasainen laatu ja toiminnan suunnitelmallinen kehittäminen.

Harjoittelukoulujen laatukäsikirjassa laatukriteerit on määritelty ns. **laatukorteissa**, joissa mittarit ovat sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia. Laatukorttien tavoitteena on helpottaa ja ohjata laadun tarkastelua suunnitelmallisesti lukiokoulutuksen laatustrategian mukaisesti.

Arvioinnin kohteina ovat lukion toiminnassa keskeiset prosessit, joita ovat: lukioon hakeutuminen, oppiminen, opetus ja arviointi, ylioppilastutkinto, ohjaus, hyvinvointi, osallisuus ja oppimisen tuki, oppimisympäristöt, johtaminen ja toimintakulttuuri, sidosryhmäyhteistyö sekä ohjattu harjoittelu. Nämä prosessit muodostavat opiskelijan opintopolun tai ovat sitä tukevia. Opiskelijälähtöisyys edistää opiskelijan opintopolun laatua ja parantaa hänen hyvinvointiaan.

Arviointisuunnitelma laaditaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan, ja sitä tarkennetaan kunkin vuoden osalta seuraavan lukuvuoden suunnittelun yhteydessä. Suunnitelman tueksi lukion johtoryhmä rakentaa arvioinnin vuosikellon. Siinä todetaan vuosittain arvioinnin kohteina olevat prosessit, arvioinnin aikataulu, tulosten tarkastelun ajankohdat ja määritetään vastuuhenkilöt.

Arviointitiedon karttuminen, hyödyntäminen ja julkaiseminen

Lukiossa sovitaan, miten arviointitieto kerätään ja analysoidaan sekä miten sitä hyödynnetään. Toiminnan tulee olla pitkäjänteistä, jotta saadaan vertailukelpoista arviointitietoa, jonka pohjalta koulua voidaan kehittää.

Tiedonkeruu pohjautuu monipuoliseen aineistoon, kuten tilastoihin, erilaisiin palautteisiin ja kyselyihin. Mikäli havaitaan poikkeama laatukriteeristä, laatukortissa vastuulliseksi nimetyt toimijat huolehtivat kyseisen epäkohdan tarkastelusta ja kehittämisestä. Vuosikellon laatimisen yhteydessä määritetään, kuka tietoa kerää ja analysoi ja miten, missä ja kenelle arviointitieto jaetaan.

Arviointitietoa hyödynnetään lukion laadun parantamiseen esimerkiksi kehittämistiimeissä, aineryhmissä tai ryhmänohjauksissa. Koulun johto vastaa siitä, että arviointitieto johtaa kehittämistoimiin. Osana osallistavaa toimintakulttuuria opiskelijat pääsevät hyödyntämään arviointitietoa ja kehittämään kouluun esimerkiksi opintojaksoilla, opiskelijakunnassa, ryhmänohjaustuokioissa ja lukion työryhmissä.

Arvioinnin toteuttajat ja toteuttamistavat todetaan kunkin prosessin laatukortissa, jossa vastuut ja prosessin omistajuus on kohdennettu tarkoituksenmukaisella tavalla. Esimerkiksi oppimisen laadun vastuu jakautuu oppijan, opettajan, rehtorin ja erityisopettajan kesken.

Laadun kehittäminen

Laadun kehittämisen lähtökohtana käytetään vuosittaisia kyselyitä (esimerkiksi valtakunnallinen kouluterveyskysely ja omat kyselyt eri prosesseista) ja tilastoja (lukiobarometri) sekä muuta lukion arjessa kertyvää tietoa (Wilma-merkinnät). Ylioppilaskirjoitusten tulosten seuranta ja opinto-ohjauksen kautta kertyvä tieto kuuluvat myös keskeisenä osana laadun kehittämiseen, seurantaan ja varmistamiseen.

Edellisen rinnalle lukion laadusta vastaava ryhmä suunnittelee kolmen vuoden arviointisyklin esimerkiksi seuraavista arvioinnin kohteista: oppimistulokset ja sijoittuminen jatko-opintoihin, henkilöstö, johtaminen, opetussuunnitelma, resurssit, osallisuus- ja vaikuttaminen, oppimisen tuki, hyvinvointi, opetuksen toteuttaminen, harjoittelun vaikutus oppimiseen ja opetukseen, opintoihin hakeutuminen ja sidosryhmäyhteistyö.

Esimerkki laatutyön kolmi- tai nelivuotisesta syklistä:

LV	2024-2025	2025-2026	2026-2027	2027-2028
Arvioinnin kohteet	<p>Oppimistulokset ja sijoittuminen jatko-opintoihin</p> <p>Oppiminen, opetus ja oppimisen tuki</p> <p>Arviointi</p>	<p>Johtaminen</p> <p>Taloudelliset resurssit</p> <p>Henkilöstö</p> <p>Sidosryhmäyhteistyö</p>	<p>Opintoihin hakeutuminen</p> <p>Opetussuunnitelmatyö</p> <p>Hyvinvointi</p> <p>Sidosryhmäyhteistyö</p> <p>Ohjattu harjoittelu</p>	
Kehittämisen kohteet	<p>Opintoihin hakeutuminen</p> <p>Opetussuunnitelmatyö</p> <p>Hyvinvointi</p> <p>Ohjattu harjoittelu</p>	<p>Oppimistulokset ja sijoittuminen jatko-opintoihin</p> <p>Oppiminen ja oppimisen tuki</p> <p>Arviointi</p>	<p>Johtaminen</p> <p>Taloudelliset resurssit</p> <p>Henkilöstö</p> <p>Sidosryhmäyhteistyö</p>	
LV	2024-2025	2025-2026	2026-2027	2027-2028
Arvioinnin kohteet	<p>Oppimistulokset ja sijoittuminen jatko-opintoihin</p> <p>Oppiminen, opetus ja oppimisen tuki</p> <p>Hyvinvointi</p>	<p>Johtaminen</p> <p>Taloudelliset resurssit</p> <p>Arviointi</p>	<p>Henkilöstö</p> <p>Sidosryhmäyhteistyö</p> <p>Ohjattu harjoittelu</p>	<p>Opintoihin hakeutuminen</p> <p>Opetussuunnitelmatyö</p>
Kehittämisen kohteet	<p>Opintoihin hakeutuminen</p> <p>Opetussuunnitelmatyö</p>	<p>Oppimistulokset ja sijoittuminen jatko-opintoihin</p> <p>Oppiminen ja oppimisen tuki</p> <p>Hyvinvointi</p>	<p>Johtaminen</p> <p>Taloudelliset resurssit</p> <p>Arviointi</p>	<p>Henkilöstö</p> <p>Sidosryhmäyhteistyö</p> <p>Ohjattu harjoittelu</p>

3. LAADUKKAAN LUKIOPOLUN YDINPROSESSIT

4. OPINTOIHIN HAKEUTUMINEN

Normaalikouluihin hakeudutaan toisen asteen yhteishaun kautta. Erityislinjoille hakeutumisen vaatimukset on kirjattu opintopolkujärjestelmään, ja niistä löytyy tietoa myös lukion nettisivuilta.

Harjoittelukoulut esittelevät lukiotaan ja sen opintotarjontaa oman markkinointisuunnitelmansa mukaisesti. Rehtorin ja opinto-ohjaajien suunnittelemat esittelytilaisuudet järjestetään sekä hakijoille että heidän huoltajilleen tammi-helmikuussa. Koska harjoittelukoulujen toiminnassa keskeisenä elementtinä on ohjattu opetusharjoittelu, esittelytilaisuudessa varmistetaan, että hakijalle syntyy selkeä kuva lukion toimintakulttuurista ja harjoittelun osuudesta siinä.

Tieto opiskelupaikasta ja ohjeet paikan vastaanottamisesta sekä muista aloittamiseen liittyvistä seikoista lähtevät lukiolaiselle välittömästi sen jälkeen, kun opiskelijavalinnat on tehty. Jotta lukioon valittu tuntisi itsensä tervetulleeksi ja norssilaiseksi kiinnittyminen pääsisi alkuun, koulusta lähetetään tervetulokirje opiskelupaikkapäätöksen yhteydessä. Ensimmäisten kouluviikkojen aikana henkilökunta ja tutorit huolehtivat siitä, että uudet lukiolaiset perehtyvät ja sitoutuvat opintoihinsa (ks. hyvinvointi, osallisuus ja oppimisen tuki).

Jatkuva haku mahdollistaa opiskelijaksi ottamisen ja koulun vaihtamisen myös muutoin kuin yhteishaun kautta.

Laatukortti 1	Opintoihin hakeutuminen
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoittelukoulu näyttäytyy hakijalle houkuttelevana lukiovaihtoehtona. • Opiskelija tietää ja ymmärtää hakuvaiheessa harjoittelukoulun erityispiirteet. • Yläkoulujen rehtorit, opinto-ohjaajat ovat ajan tasalla normaalikoulun opintotarjonnasta. • Yhdeksäsluokkalaisia ja heidän huoltajiaan on tiedotettu opintotarjonnasta.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Tieto lukiosta on hakijoille ja sidosryhmille riittävän laajaa, ajantasaista ja motivoivaa. • Lukiopaikat saadaan täyteen. • Hakuprosessin päätteeksi hakija tuntee itsensä tervetulleeksi normaalikouluun ja on saanut riittävästi tietoa opintojen aloittamisesta. • Nuori tuntee löytäneensä itselleen sopivan koulutuspaikan.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Tarkastellaan hakijamääriä ja todistusten keskiarvoja pidemmällä aikavälillä. • Selvitetään kyselyllä lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden käsityksiä hakeutumisesta ja tiedottamisesta sekä lukio-opintojen alkutaipaleesta.
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtorit • Opinto-ohjaajat • Ryhmänohjaajat • Lukion viestinnästä vastaavat
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Vuosittain
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Markkinointisuunnitelma

5. OPPIMINEN, OPETUS JA ARVIOINTI

Oppijan aktiivinen rooli

Lukiolaisella on oppimisen oikeus ja aktiivisen roolin kautta myös sen omistajuus. Oppiminen on koko elämän kestävä prosessi, ja se on välttämätöntä ihmisen henkilökohtaiselle kasvulle. Tulevaisuuden globaalit ja alati muuttuvat yhteiskunnalliset haasteet edellyttävät, että yksilö sopeutuu ja toimii ratkaisukeskeisesti kulloisessakin tilanteessa. Siten hänen ajattelutaitonsa vahvistuvat, mikä auttaa hänen holistisen maailmankuvansa rakentumista.

Oppimisprosessissa tavoitteena on, että oppija on opinnoissaan aktiivinen, tavoitteellinen ja itseohjautuva. Hän tulkitsee, analysoi ja arvioi eri muodoissa esitettyä dataa, informaatiota tai tietoa aikaisempien kokemustensa ja tietojensa pohjalta. Hän kehittää ratkaisuja ja luo uudenlaisia kokonaisuuksia yhdistäen tietoja ja taitoja uudella tavalla. Ohjaus ja rakentava palaute vahvistavat itseluottamusta ja auttavat oppijaa asettamaan omia tavoitteitaan, kehittämään ajatteluaan ja työskentelemään tarkoituksenmukaisella tavalla omien tavoitteidensa suuntaisesti.

Lukiossa opiskelijalle tarjoutuu mahdollisuus kokeilla omia taitojaan erilaisissa oppimisympäristöissä, jolloin hänen minäpystyvyytensä vahvistuu ja identiteettinsä saa rakennusaineita. Hän oppii omasta oppimisestaan, vahvuuksistaan sekä heikkouksistaan ja hänen sisäsyntyinen motivaationsa vahvistuu. Hänen kriittinen lukutaitonsa sekä metakognitiiviset taitonsa ja teknologian tuntemuksensa edesauttavat häntä hahmottamaan maailmaa, jossa esimerkiksi tekoäly jatkuvasti haastaa nykyihmisen. Hän asettaa oppimiselleen tavoitteita ja toimii niiden suuntaisesti realistisesti ja määrätietoisesti.

Opettaja oppimisen ohjaajana

Opettajan rooli on auttaa opiskelijaa tavoitteiden asettamisessa ja niiden saavuttamisessa. Oppimisessa korostuu myös oppimaan oppiminen. Opettaja sanallistaa, mitä opiskelija osaa ja miten hän pääsee tavoitteisiinsa.

Opettaja myös luo nuorelle tulevaisuususkkoa ja toivoa. Siksi hänen tulee jatkuvasti reflektoida omia arvojaan ja niiden näkymistä työssään, kehittää opetustaan sekä rooliaan kasvattajana ja turvallisena aikuisena. Vuorovaikutus ja oppimisen ohjaaminen perustuvat hyvään opiskelijan tuntemukseen ja luottamukseen.

Kaikenlainen yhteistoiminta ja yhteisopettajuus ovat osa tulevaisuustaitojen oppimista. Opetusta integroidaan sekä oppiaineen sisällä että ainerajoja ylittäen, ja siten opettajien yhteistyö vahvistaa opiskelijoiden taitojen oppimispolkua. Kaikki laaja-alaisen osaamisen osa-alueet huomioidaan jokaisessa oppiaineessa. Ne tuovat oman näkökulmansa käsittelyssä olevaan aiheeseen ja vahvistavat näin oppijan moniperspektiivistä ymmärrystä.

Opetussuunnitelman mukaan opetuksen ja arvioinnin kohteena ovat tieto, taito ja työskentely sekä laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden kautta myös arvot, asenteet ja tahto.

Myös kieli, keuhollisuus ja eri aistien käyttö ovat oppimisen kannalta olennaisia. Lukio-opinnoissa opiskelijaa ohjataan havaitsemaan käsitteiden, tiedonalojen ja osaamisen välisiä yhteyksiä sekä soveltamaan aiemmin oppimaansa muuttuvissa tilanteissa. Näin myös jatkuvan oppimisen edellyttämät taidot kehittyvät. Oppimisprosesseistaan tietoinen opiskelija osaa arvioida ja kehittää opiskelu- ja ajattelutaitojaan sekä toimia opinnoissaan yhä itseohjautuvammin. Opintoihin liittyvät onnistumisen kokemukset ja rohkaiseva ohjaus sekä muut myönteiset kokemukset vahvistavat uskoa omiin mahdollisuuksiin ja innostavat opiskelemaan. Kaikkien opintokokonaisuuksien tulee ohjata nuorta kielitietoiseen ajatteluun opintojen aikana ja auttaa häntä tiedostamaan metakielen merkitys myös myöhemmin elämässä.

Koulun toimintakulttuuria rakennettaessa varmistetaan, että opetus on kaikille saavutettavaa. Opiskelijoiden erityistarpeet huomioidaan opinnoissa, ja erityisopetuksen keinoin pidetään huolta siitä, että kukin opiskelija pystyy saavuttamaan tavoitteensa.

Oppimisympäristöt ja -menetelmät oppimisen tukena

Oppimisen edistämiseksi käytetään monipuolisia opetus-, ohjaus- ja opiskelumenetelmiä, joilla on yhteys oppiaineissa edellytettiin tiedonalan käsitteelliseen ja menetelmälliseen osaamiseen. Oppimista koskevilla ratkaisuilla rakennetaan myös kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää osaamista. Tutkimiseen, kokeilemiseen ja ongelmanratkaisuun perustuvat opiskelumenetelmät edistävät oppimaan oppimista ja kehittävät kriittistä ja luovaa ajattelua.

Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuuksia työskentelyyn, joka kytkee opiskeltavat tiedot ja taidot sekä hänen kokemuksiinsa että ympäristössä ja yhteiskunnassa esiintyviin ilmiöihin. Opiskelijaa rohkaistaan ja ohjataan ratkomaan avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä, havaitsemaan ongelmia sekä esittämään kysymyksiä ja etsimään vastauksia.

Lukion opetuksen ja opiskelumenetelmien tarkoituksena on edistää opiskelijan aktiivista työskentelyä ja yhteistyötaitojen kehittymistä. Opiskelijaa ohjataan suunnittelemaan opiskeluaan, arvioimaan toiminta- ja työskentelytaitojaan sekä ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Opiskelija käyttää monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä itsenäisessä että yhteisöllisessä työskentelyssä.

Opiskelumenetelmien valinnassa ja työskentelyn ohjauksessa kiinnitetään huomiota yhdenvertaiseen opiskelumahdollisuuksiin sekä sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen. Opiskelija oppii vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa erilaisissa ympäristöissä.

Oppimisen ja osaamisen arviointi

Opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamista arvioidaan monipuolisesti ja säännöllisesti. Arvioinnilla on opetussuunnitelman mukaan kaksi tehtävää: oppimisen tukeminen ja ohjaaminen eli formatiivinen arviointi sekä osaamiselle ja oppimiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen näkyväksi tekeminen eli summatiivinen arviointi.

Formatiiviseen arviointiin osallistuvat opiskelija itse, muut opiskelijat sekä opettaja. Onnistunut formatiivinen arviointi edellyttää opiskelijan omaa motivaatiota sekä tavoitteiden asettamista. Opiskelija saa tiedot summatiivisen arvioinnin perusteista ja niiden soveltamisesta jokaisen opintojakson alussa. Summatiivisesta arvioinnista vastaa opettaja.

Diagnostisen arvioinnin avulla oppimista voidaan suunnata oppimistaitojen oppimiseen ja metakognition edistämiseen. Diagnostinen arviointi auttaa opiskelijaa ja opettajaa tunnistamaan opiskelijan vahvuudet, haasteet ja oppimistarpeet. Se auttaa vahvistamaan opiskelijan motivaatiota ja mahdollistaa paremmin hänen itsensä suorittaman oppimisen seurannan. Metakognition vahvistaminen edesauttaa itseohjautuvuutta sekä mahdollistaa opiskelijalle tehokkaiden oppimisstrategioiden valinnan.

Arviointi motivoi, ohjaa oppimista sekä kehittää opiskelijan opiskelu- ja itsearviointitaitoja. Arvioinnin tavat ovat monipuoliset ja tarkoituksenmukaiset. Opiskelijalla on opintojakson aikana erilaisia mahdollisuuksia, tilaisuuksia ja tapoja osoittaa oppimistaan ja osaamistaan. Arvioinnilla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti.

Itsearviointi, vertaisarviointi ja opettajan antama palaute auttavat opiskelijaa tarkastelemaan omaa kehitystään oppijana. Opettajan tehtävänä on ohjata opiskelijaa lukemaan ja hyödyntämään palautetta, jotta palautteesta syntyy oppijalle tarvittava työkalu omassa oppimisprosessissa. Sen vuoksi on tärkeää, että opettajakunnalla on yhtenäinen toiminta- ja arviointikulttuuri.

Laatukortti 2	Oppiminen
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija saavuttaa tavoitteensa opinnoissaan. • Opiskelija kartuttaa itsearviointitaitojaan. • Opiskelija kykenee projektiajatteluun (suunnittelu, toteutus, arviointi) esimerkiksi lukiodiplomin muodossa. • Opiskelija voi lukio-opintojen avulla saavuttaa laajan yleissivistyksen. • Opiskelija saavuttaa jatko-opintokelpoisuuden. • Ohjattu harjoittelu monipuolistaa opiskelijan oppimista. • Harjoittelukoulut kasvattavat vastuullisia ja ympäristötietoisia aktiivisia kansalaisia, joilla on riittävät tulevaisuustaidot.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija on aktiivinen ja tavoitteellinen opintoja suunnitellessaan, suorittaessaan ja arvioidessaan. • Opiskelijalla on realistinen käsitys omasta oppimisestaan ja jatko-opintomahdollisuuksistaan. • Koko koulu ohjaa ja tukee opiskelijaa kohti hänen tavoitettaan ja vahvistaa samalla hänen itseohjautuvuuttaan.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijapalautteet • Opintojaksojen arvioinnit • Yo-koetulokset ja niiden jatkuva seuranta
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija • Ryhmänohjaaja • Aineenopettajat • Opinto-ohjaaja • Rehtori • Erityisopettaja
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Jaksoarvioinnit • Vuosittaiset tilastot (yo-kokeet, opintoihin sijoittuminen)
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Itsearviointilomakkeet • Jaksopalautelomake • Ks. materiaalipankki

Laatukortti 3	Opetus
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintakulttuuri ja pedagogiikka laajentavat opiskelijan yleissivistystä kohti sydämen sivistystä. • Opettaja ohjaa opiskelijaa laaja-alaisen osaamisen mukaiseen ajatteluun. • Opetus valmentaa opiskelijaa saavuttamaan lukion opetussuunnitelmassa määritellyt tiedot ja taidot. • Opettajan antama palaute sekä itse- ja vertaisarvioinnit ohjaavat opiskelijaa tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa oppijana. • Opettaja opastaa oppijaa kriittiseen ajatteluun ja teknologian asianmukaiseen käyttöön. • Opettaja kannustaa oppijaa kohti aktiivista kansalaisuutta. • Opetus on kaikille saavutettavaa, ja se huomioi esimerkiksi kielitaitoisuuden ja erilaiset oppijat.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Riittäväillä taloudellisilla resursseilla varmistetaan laaja opintotarjotin. • Opetustilat ovat moderneja ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisia. • Ryhmäkoot tukevat oppimista ja pedagogisia ratkaisuja. • Hakijamääriä ja niiden kehitystä seurataan. • Harjoittelukoulujen lukioiden opettajat ovat tehtävään kelpoisia ja osaavia. • Opiskelijat hyötyvät ohjatusta opetusharjoittelusta erilaisten opettajien ja uusien opetusmenetelmien myötä. • Opettajilla on mahdollisuus saada riittävästi täydennyskoulutusta.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijapalautteet • Aineryhmien tavoite- ja kehittämiskeskustelut • Yo-kirjoitusten tulokset • Opiskelijoiden sijoittuminen jatko-opintoihin
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Opettajat • Rehtorit • Johtavat rehtorit • Opetusharjoittelijat
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijapalautteet • Lukuvuosisuunnitelma • Tilastot

Laatukortti 4	Laaja-alainen osaaminen
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Laaja-alainen osaaminen näkyy selkeästi harjoittelukoulun visiossa, strategiassa ja toimintakulttuurissa. • Ainerajat ylittävää yhteistyötä tehdään suunnitelmallisesti ja sille osoitetaan aikaa ja resursseja.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetilä	<ul style="list-style-type: none"> • Monipuoliset opetus- ja arviointimenetelmät vahvistavat opiskelijan laaja-alaista osaamista. • Holistinen ajattelu, projektiosaaminen ja tulevaisuustaidot kehittyvät lukiodiplomeja ja projekteja tehdessä sekä koulun tapahtumissa. • Opiskelijan oma oppimisen arviointiosaaminen kehittyy laaja-alaisen osaamisen osa-alueilla.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijan itsearviointi projekti- ja arviointiosaamisestaan • Opettajien oma reflektointi laaja-alaisesta opettamisesta ja yhteisopettajuudesta • Sidosryhmien palautteet yhteistyöstä
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijat • Opettajat • Rehtori
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Viestintäkanavat • Osaamisen jakaminen ja näytöt • Vuosikertomus
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Laaja-alaisen osaamisen arviointilomake (ks. materiaalipankki)

Laatukortti 5	Formatiivinen arviointi
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Opintojakson aikainen jatkuva arviointi tukee, motivoi ja kannustaa opiskelijaa sekä edistää oppimista suhteessa tavoitteisiin. • Opiskelija on aktiivinen toimija arvioinnissa, ei passiivinen arvosanan vastaanottaja. • Opettaja saa tietoa, mitkä opetustavat ovat toimivia ja miten hän voi kehittää omaa opetustaan.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija ymmärtää oppiaineen tavoitteet sekä arvioinnin periaatteet. • Opiskelija tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan sekä ymmärtää, miten hän voi parantaa suoriutumistaan. • Opiskelunaikainen palaute on monipuolista: itsearviointia, vertaispalautetta ja opettajan suorittamaa arviointia. Palaute voi olla kirjallista tai suullista. • Huoltajalla on mahdollisuus saada tietoa opintojen etenemisestä.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijoiden antama opintojaksopalaute • Aineryhmien yhteisten käytänteiden tarkastelu • Kehityskeskustelut
Vastuut	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija • Aineenopettaja • Erityisopettaja • Rehtori
Seuranta	

Laatukortti 6	Summatiivinen arviointi
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> Opiskelija saa osaamistaan vastaavaa summatiivista palautetta jokaisesta opintojaksosta, eri oppiaineista lukion päättötodistuksessa sekä ylioppilastutkinnon kokeista.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> Opiskelija ymmärtää summatiivisen arvioinnin perusteet. Arvioinnissa otetaan huomioon oppiaineen tavoitteet, keskeiset sisällöt, laaja-alaisen osaamisen tavoitteet sekä opiskelijan työskentely. Opiskelijan arvosana perustuu monipuoliseen näyttöön. Arvioinnin päävastuu on opettajalla, mutta vertaisarviointi ja opiskelijan itsearviointi ovat myös arvosanan määräytymisen perusteita. Opiskelijan tuen tarpeet otetaan huomioon arvioinnissa tekemällä tarvittaessa erityisjärjestelyjä osaamisen selvittämiseksi. Arviointi dokumentoidaan esimerkiksi Wilmaan, josta myös huoltajat saavat tiedon opintojen etenemisestä.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> Oppiaineen sisäinen arviointi suhteessa opetussuunnitelmaan Opintojaksopalaute
Vastuu	<ul style="list-style-type: none"> Opiskelija Aineenopettaja Rehtorit Opetusharjoittelijat
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> Jaksoittain ja vuosittain

Laatukortti 7	Opintojakson suorittaminen ja arviointi
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija ymmärtää opintojakson sisällöt, tavoitteet ja arviointikriteerit. • Opintojakson päätyttyä opiskelija saa osaamistaan vastaavan numeerisen arvosanan tai suoritusmerkinnän.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Opintojakson sisällöt, tavoitteet ja arviointikriteerit esitellään opintojakson alussa, ja ne ovat opiskelijan nähtävissä koko opintojakson ajan. • Opiskelija saa palautetta osaamisestaan ja työskentelystään opettajalta ja muilta opiskelijoilta. Lisäksi hän arvioi omaa edistymistään. • Jos opiskelijan opinnot eivät etene opintojakson aikana suunnitellusti, opettaja keskustelee opiskelijan, ryhmänohjaajan sekä opinto-ohjaajan kanssa. Myös huoltajaan ollaan tarvittaessa yhteydessä. • Keskeneneräisestä suorituksesta opiskelija saa osallistumismerkinnän. Hän tietää käytännöt, miten opintojakso suoritetaan loppuun. • Opiskelijalla on mahdollisuus korottaa sekä hylättyä että hyväksyttyä arvosanaa. • Opiskelijalle on mahdollisuus omiin opintopolkuihin opintojaksojen tai niiden osien itsenäisellä suorittamisella. Tällöinkin edistymistä ja tavoitteiden saavuttamista arvioidaan sekä formatiivisesti että summatiivisesti. Itsenäisesti suoritetusta opintojaksosta vaaditaan hyväksytty arvosana.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Oppiaineen sisäinen arviointi suhteessa opetussuunnitelmaan
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Jaksoittain

6. YLIOPPILASTUTKINTO

Opiskelijaa ohjataan koko lukiopolun ajan kohti ylioppilaskirjoituksia. Hänellä itsellään on tässä prosessissa aktiivinen rooli, ja koulun toimijat tukevat häntä. Ylioppilaskirjoituksiin valmistautumisen prosessi on lukiossa huolellisesti suunniteltu, ja se sisältää selkeät ohjeet osatavoitteista, suunnitelman seurannasta, aikataulutuksesta ja vastuista. Opiskelija saa prosessin eri vaiheissa tukea aineenopettajilta, opinto-ohjaajalta, ryhmänohjaajalta, erityisopettajalta ja rehtorilta.

Ohjausprosessi on lukioissa kunkin opintovuoden osalta aikataulutettu ja kirjattu. Opinto-ohjaaja esittelee opintojen alussa ylioppilastutkinnon rakenteen ja tukee opiskelijoita mielekkäisiin valintoihin sekä auttaa opiskelijaa laatimaan ja kirjaamaan ylioppilaskirjoitussuunnitelman. Opiskelija on oikeutettu opinto-ohjaajan antamaan ohjaukseen myös yhden vuoden ajan ylioppilaksi valmistumisen jälkeen.

Aineenopettajalla on tärkeä rooli oppiainekohtaisessa ohjauksessa, kun opiskelija etsii itselleen sopivia opiskelustrategioita ja harjoittelee hyvän vastauksen tuottamista. Ylioppilaskokeen lähestyessä hän antaa opiskelijalle yksilöllistä palautetta, joka valmentaa häntä kohti tavoitteitaan. Aineenopettaja kertoo lisäksi oman oppiaineensa kokeen rakenteesta, arvioinnista ja pisteytyksestä.

Ryhmänohjaaja käy vuosittain opiskelijoidensa kanssa keskustelun, jossa käsitellään myös ylioppilastutkintoa ja siihen valmistautumista. Erityisopettaja kartoittaa opiskelijoiden erityisjärjestelyjen tarpeen ja koordinoi erityisjärjestelyhakua. Rehtori antaa tietoa kokeeseen liittyvistä käytännön asioista ja aikatauluista sekä kantaa päävastuun ylioppilaskirjoitusjärjestelyistä. Opiskelijaa ja koteja tiedotetaan ylioppilaskoejärjestelyistä, ilmoittautumisesta ja aikatauluista hyvissä ajoin.

Laatukortti 8	Ylioppilastutkintoon valmistautuminen
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija tuntee itsensä varmaksi ja valmistautuneeksi ylioppilastutkintoa ajatellen. • Koko kouluyhteisö tuntee ylioppilastutkintoon liittyvät vaiheet. • Kouluyhteisö tukee opiskelijaa ylioppilastutkinnon eri vaiheissa.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija saa opinto-ohjaajalta monipuolista ohjausta ylioppilastutkinnon suunnittelussa ja hänellä on ylioppilastutkintosuunnitelma. • Opiskelijalla on ajantasainen tieto suorittamistaan opintojaksoista niistä oppiaineista, jotka hän aikoo suorittaa ylioppilaskokeessa. • Opiskelija on tietoinen ylioppilaskokeeseen ilmoittautumisen prosessista ja eri oppiaineiden arvioinnista ja pisteytyksestä. • Rehtori informoi opiskelijoita ylioppilaskokeeseen liittyvistä käytännön asioista ja yleisistä ohjeista. • Erityisopettaja auttaa opiskelijaa erityisjärjestelyjen hakemisesta. • Aineenopettaja opastaa kokeen oppiainekohtaisissa ohjeissa ja arvioinnissa. • Ryhmänohjaaja ja opinto-ohjaaja auttavat opiskelijaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman teossa ja seuraavat sen toteutumista. • Opiskelija saa tarvittaessa apua lukujärjestyksen tekemiseen esimerkiksi erityisopettajalta, kouluvalmentajalta, opinto-ohjaajalta. • IT-henkilöstö auttaa opiskelijaa tarvittaessa ylioppilaskokeeseen liittyvissä teknisissä asioissa. • Koulusihteeri auttaa opiskelijaa tutkintoon liittyvien lomakkeiden täyttämässä.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijan oma arvio siitä, kuinka koulu on onnistunut ohjaamaan opiskelijan lukiokoulutuksen läpi kohti ylioppilastutkintoa
Vastuut/omistajuus (henkilöt ja tiimit)	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtori • Koulusihteeri • Opinto-ohjaajat • Erityisopettaja • Aineenopettajat • Ryhmänohjaajat • Tietotekniikkahenkilöstö

Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Ylioppilastutkinnon ohjauksen vuosikellon seuranta • Ylioppilastutkintolautakunnan tiedotteiden päivitys koulun verkkosivuille • Ylioppilastutkinnon tulosten seuranta (koulu, oppiaine)
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Ylioppilastutkintosuunnitelmapohja • Ylioppilastutkinnon vuosikello • Ylioppilastutkinnon rakenne

Laatukortti 9	Ylioppilastutkinnon järjestäminen
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Ylioppilastutkintoon kuuluvat järjestelyt ovat sujuvat. • Ylioppilaskirjoituksiin liittyvistä järjestelyistä ja aikatauluista on tiedotettu tarvittavia kohderyhmiä riittävästi ja ajoissa.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetilä	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtori tiedottaa valvoja ja muuta henkilökuntaa ylioppilastutkintolautakunnan ohjeista sekä erityisjärjestelyistä. • IT-henkilöstö antaa teknistä tukea henkilökunnalle koejärjestelyistä ja teknisestä valvonnasta. • Huoltajille tiedotetaan ylioppilaskirjoitusten käytännön järjestelyistä ja aikatauluista. • Koulun verkkosivuilla tiedotetaan ylioppilastutkinnosta (ilmoittautumislomake ja ilmoittautumisohjeet osana jälkiohjausta). • Perusopetuksen opinto-ohjaajia ja oppilaita neuvotaan lukio-opinnoista. • Ylioppilastutkintoon liittyvillä järjestelyillä on vuosikello ja sidosryhmät ovat siitä tietoisia.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Ylioppilaskirjoitusten sujuvuuden arviointi -palautte
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtori • Koulusihteeri • Tietotekniikkahenkilöstö • Lukion markkinointiryhmä
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Järjestelyjä kehitetään vuosittain palautteen perusteella

7. OPINTOJEN OHJAUS

Opiskelijoiden ja jo valmistuneiden ylioppilaiden ohjaus

Opiskelijalla on aktiivinen rooli lukio-opintojen aikaisessa ohjauksessa, jossa hän toimii dialogissa ohjaajan kanssa. Näin ohjaus edistää saavutettavuutta, tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta ja edistää opiskelijan osallisuutta ja hyvinvointia. Ohjauspalvelut kattavat aineenopettajan, ryhmäohjaajan, opinto-ohjaajan, erityisopettajan ja muun opiskeluhuollon asiantuntijoiden tarjoaman yksilöllisen ohjauksen, tuen ja seurannan. Koko lukion henkilökunnalla on velvollisuus ohjata opiskelijaa. Lukioaikainen ohjaus voi olla yksilö-, pienryhmä- sekä vertaisohjausta ja luokka- tai suuryhmäohjausta. Lukiolaisella on mahdollisuus saada jälkiohjausta vuoden ajan valmistumisestaan joko oman lukion opinto-ohjaajilta tai muulta ohjauksesta vastaavalta toimijalta (esimerkiksi Ohjaamosta).

Ohjaus eri muodoissaan auttaa opiskelijaa omien kiinnostuksen kohteidensa löytämisessä, vahvuuksien tunnistamisessa, urasuunnittelussa sekä valinta- ja ongelmatilanteiden ratkaisemisessa. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelija voi keskustella lukio-opintoihinsa, urasuunnitteluunsa, jatkokoulutusvalintoihinsa sekä elämäntilanteeseensa ja tulevaisuuteensa liittyvistä kysymyksistä. Pienryhmissä opiskelijalla on mahdollisuus käsitellä asioita, jotka ovat jaettavissa muiden opiskelijoiden kanssa ja joiden esille ottaminen ryhmässä on mielekästä.

[Opinto-ohjaus lukiossa | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Opinto-ohjauksen kolme peruspilaria ovat tiedotus, neuvonta ja ohjaus. Ohjaus on monipuolista, ja sen tarkoitus on sitouttaa opiskelijoita lukioon ja tukea heidän arkeaan. Esimerkiksi sähköisen lukion ohjauksen sivuston avulla voidaan lisätä opiskelijoiden ja opettajien tietoutta lukio-opinnoista, ylioppilaskirjoituksista sekä jatko-opinnoista ajasta ja paikasta riippumatta. Digitaalinen ohjaussivusto mahdollistaa monipuolisia ohjauksen toimintoja ja edistää merkittävästi saavutettavuutta.

Luokkaohjauksen lisäksi pidetään samanaikaisia pienryhmäohjauksia. Niillä saadaan vastattua luokkaohjausta paremmin opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin. Pienryhmäohjaus painottuu erityisesti lukion aloittamisvaiheessa ja uraohjauksessa. Kun pienryhmäohjauksessa suunnitellaan ylioppilastutkintoa, voidaan apuna käyttää www.ykst.fi-työkalua.

Yksilöllisen ohjauksen tavoitteena on edistää opiskelijan sitoutumista, hyvinvointia, oppimista ja osallisuuden kokemusta. Ohjaus vahvistaa opiskelijan työ- ja tulevaisuusosaamista, ja se on osa elinikäistä oppimista.

Opiskelijat tekevät opintojen alussa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman lukioaikaa varten. Opiskelija tarkentaa ja täydentää suunnitelmaansa tarpeen mukaan. Hänelle varmistetaan

tarvittava tuki opinnoissa ja suunnitelmien tekemisessä yhdessä ohjaavan henkilökunnan, kuten opinto-ohjaajan, ryhmäohjaajan, aineenopettajan, erityisopettajan tai rehtorin kanssa.

Lukiolainen tekee lukiopolkunsu alussa myös ylioppilaskirjoitus- ja jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Molemmat suunnitelmat tehdään Wilmaan ohjauksen lomakkeelle. Ylioppilastutkinnon suunnitelmasta käyvät ilmi opiskelijan valitsemat oppiaineet, niiden laajuus ja tutkinnon suorittamisajankohta. Opiskelija huomioi tutkintoa suunnitellessaan valitsemansa reaaliaineiden kirjoituspäivämäärät. Hän saa opinto-ohjausta ylioppilastutkinnon määräyksistä yksilö-, pienryhmä- tai luokkaohjauksessa.

Jatko-opinto- ja urasuunnitelmaa päivitetään läpi lukioajan. Pääpaino suunnitelman tekemisessä on lukion loppuvaiheessa, jolloin nuori käy opinto-ohjaajansa kanssa ammatillisen ohjauskeskustelun tai ohjausprosessin. Urasuunnittelussa koulutusesittelyillä ja vierailuilla eri oppilaitoksissa on myös tärkeä rooli.

Ohjauksen suunnitelmaan kuuluu selkeä roolijako (koulukohtainen liite / ohjassuunnitelma) sekä tehdyn työn seuranta. Ohjausvastuu on koko koulun henkilökunnalla. Ohjauksen vuosikello (esimerkiksi Sisu-hankkeen [vuosikello](#)) sisältää kaikki opiskelijan ohjaukseen liittyvät vaiheet, kuten oppiainevalintojen tekemisen seuraavaksi lukuvuodeksi ja ohjauskeskustelut. Vuosikellossa määritellään vastualueet ja prosessin eteneminen. Sen eri vaiheet kirjataan opiskeluvuoden mukaisesti. Vuosikelloa seurataan ja arvioidaan vuosittain sekä kehitetään palautteen perusteella.

Ohjaustyön toimijat

Opinto-ohjaaja

Opinto-ohjaajan tehtäviin kuuluu opinto-ohjauksen oppituntien suunnittelu ja toteutus, yksilöllinen ohjaus ja pienryhmäohjaus. Yhteistyö muiden oppilaitosten, kuten yläkoulujen, toisen asteen ja korkea-asteen oppilaitosten sekä työelämän kanssa on osa opintojen ohjausta. Osa ohjauksesta on lukion sisäistä tiedottamista lukio-opiskelijoille, kuten ylioppilaskirjoituksiin ilmoittautumisesta informoimista. Osa on ulkoa päin tulevista tapahtumista tai vaikkapa korkea-asteen esittelytilaisuuksista muistuttamista. Yhteistyö korkeakoulujen ja työelämän kanssa on tärkeää, ja tulevaisuuden mahdollisuuksien ohjaukseen kuuluu myös opintokäyntejä korkeakouluihin ja työpaikoille.

Opinto-ohjaaja on keskeisessä roolissa myös silloin, kun toisen asteen opiskelija keskeyttää opintonsa ja ohjautuu toiseen kouluun tai oppilaitokseen. Siirtymisen yhteydessä käytetään tiedonsiirtolomaketta tai tiedot siirretään ottamalla yhteyttä vastaanottavan oppilaitoksen opinto-ohjaajaan tai erityisopettajaan.

Lukiolain mukaan jo valmistunut opiskelija saa halutessaan opintoneuvontaa valmistumisvuottaan seuraavan vuoden ajan, mikäli hänelle ei ole tarjoutunut jatko-opintopaikkaa. Jo valmistuneille opiskelijoille voidaan antaa ohjausta myös yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kukin koulutuksen järjestäjä päättää itse, miten ohjaus järjestetään.

Ryhmänohjaaja

Ryhmänohjaaja toimii oman opiskelijaryhmänsä ohjaajana ja vastaa yksittäisen opiskelijan ohjauksesta. Hän opastaa opiskelijaa lukio-opintojen käytänteissä. Hän edistää ryhmäytymistä ja turvallisen opiskeluilmapiirin rakentumista. Hän on yhteyshenkilö koulun ja opiskelijan sekä koulun ja kodin välillä. Ryhmänohjaajan tehtävänä on myös auttaa ja motivoida opiskelijaa sekä ennaltaehkäistä yksittäisen opiskelijan pulmia seurannan ja keskustelujen avulla. Tuen tarpeen ilmetessä hän ohjaa opiskelijan kouluyhteisössä oikean asiantuntijan luo.

Ryhmänohjaaja seuraa opiskelijan opintosuorituksia erityisesti jaksojen tai periodien vaihtuessa ja arvosanojen antamisen yhteydessä, mutta myös keskusteluissa, joita hän käy opiskelijan kanssa lukio-opintojen aikana koulukohtaisen vuosikellon mukaisesti.

Ryhmänohjaukseen kuuluu myös lukion tapahtumista tiedottaminen, ryhmänohjauksen sisällön suunnittelu ja toteuttaminen.

Aineenopettaja

Aineenopettaja neuvoo opiskelijaa oman oppiaineensa opinnoissa ja seuraa poissaoloja omilla opintojaksoillaan. Aineenopettajat pitävät huolen, että toimintatavat ja pelisäännöt ovat yhteisiä ja arviointikäytännöt monipuolisia. Niihin kuuluvat esimerkiksi laajat ja joustavat pedagogiset ratkaisut, kielitietoisuus, oppiaineen ylioppilaskirjoitusten sisällöstä informoiminen ja kokeeseen liittyvä ohjaus sekä oppiaineen jatko-opintomahdollisuuksia koskeva opastus.

Erityisopettaja

Erityisopettaja tukee lukiolaista opiskelutaitojen haasteissa. Hän auttaa opiskelijaa löytämään ja hyödyntämään omia vahvuuksiaan oppimisprosessissa. Opiskelija ja erityisopettaja käyvät dialogia toimivista opiskelutekniikoista ja tavoista helpottaa opiskelua. Yhteistyössä keskitytään toiminnanohjaukseen ja ajanhallintaan, esimerkiksi lukusuunnitelmien laatimiseen, tai lisäajan mielekkääseen käyttöön koe- ja ylioppilaskoetilanteissa. Erityisopettaja auttaa opiskelijaa pysymään sovituisissa aikatauluissa sekä tekemään ja palauttamaan tehtävät ajallaan. Opiskelija ja erityisopettaja tekevät yhteistyötä aineenopettajien, opinto-ohjaajan ja ryhmänohjaajien kanssa, jotta opinnot sujuvat opintosuunnitelman mukaisesti.

Opiskelijahuollon asiantuntijat

Opiskeluhoollon asiantuntijat ovat tarvittaessa tukena lukiolaisen opintojen sujumisessa. Opiskeluhoollon toimijat käyvät dialogia lukiolaisen kanssa hänen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnistaan (ks. luku hyvinvointi, osallisuus ja oppimisen tuki).

Laatukortti 10	Opintojen ohjaus
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijat osallistuvat ja sitoutuvat opintojensa suunnitteluun. • Ohjaus on monialaista toimintaa. • Opintojen ohjaus tarjoaa opiskelijalle tarvittavat tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat sujuvat lukio-opinnot. • Jokainen opiskelija saa tukea ja ohjausta yksilölliseen opintosuunnitelmaan, ylioppilaskirjoitus- ja jatko-opinto- ja urasuunnitelmaan. • Opiskelija saa riittävät taidot jatko-opintoihin ja työelämään siirtymiseen. • Koulutuksen järjestäjä tarjoaa ja järjestää lisäohjausta jälkiohjauksen muodossa.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija saa riittävästi, helposti ja monipuolisesti opintojen ohjausta. • Opiskelija tietää ohjauksen työnjaon. • Opiskelija saa henkilökohtaista opintojen ohjausta. • Opiskelija saa ohjausta ryhmässä, pienryhmissä ja vertaisohjauksessa. • Opiskelija työskentelee jatkuvasti yksilöllisen opintosuunnitelmansa parissa. • Opiskelija on tietoinen jälkiohjauksen mahdollisuudesta. • Opiskelijan oppimis- ja opiskelutaitoja vahvistetaan ohjauksen avulla. • Opiskelijan sosiaalisia ja urasuunnittelutaitoja vahvistetaan ohjauksen avulla. • Opiskelijan elämänhallintataitoja tuetaan ohjauksella. • Opiskelijaa ohjataan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. • Opiskelijan ohjaus on monialaista yhteistyötä.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Kysely opiskelijoiden kokemuksista opintojen ohjauksesta • Henkilökohtaisen opintosuunnitelman (opiskelu-, ylioppilastutkinto- sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelma) seuranta

Vastuut/ omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Opinto-ohjaaja • Ryhmänohjaaja • Aineenopettaja • Erityisopettaja • Rehtori • Opiskeluhuollon asiantuntijat
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Vuosittainen tilastointi ja seuranta jatko-opintoihin päätyemisestä
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Ohjauksen vuosikello • Opinto-ohjauksen OP1 -pienryhmäohjauskokeilussa ohjausmalleja lukion opinto-ohjaukseen • Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (lukioiden oma) • Ylioppilaskirjoitussuunnitelma • Jatko-opinto- ja urasuunnitelma

Laatukortti 11	Digitaalinen ohjaussivusto
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Opinto-ohjauksen käytänteet, prosessit ja sisällöt saadaan helposti näkyviksi kaikille. • Opiskelijan arki helpottuu. • Henkilökunnalta vapautuu aikaa yksilöohjaukseen ja kiireettömiin kohtaamiseen.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija ja opettajat löytävät helposti ajasta riippumatta tiedot ajankohtaisista ohjauksen teemoista ja keskeisistä asioista. • Opiskelijat tuntevat sivuston ja osaavat etsiä tietoa sieltä. • Sivuston päivittäminen ja kehittäminen on sujuvaa ja palvelee opiskelijoiden tarpeita.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Palautekysely opiskelijoille sekä opettajille ja sen pohjalta sivuston kehittäminen edelleen
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Opinto-ohjaajat • Opettajat • Rehtori
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Sivuston palaute ja kehittämiskysely opiskelijoille sekä opettajille • Kävijämäärien seuranta
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Helsingin NOPOLA (sähköinen ohjaussivusto) • Nivelvaiheen tiedonsiirtomalli • Pienryhmäohjaus lukiossa -kokeilun raportti. Avointen oppimateriaalien kirjasto (aoe.fi) • https://aoe.fi/#/materiaali/2931

8. HYVINVOINTI, OSALLISUUS JA OPPIMISEN TUKI

Lukion toiminnassa huomioidaan vaikutukset yksilön ja yhteisön hyvinvointiin kaikessa suunnittelu- ja kehittämistyössä. Hyvinvointi tarkoittaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista tasapainoa. Opiskelijan hyvinvointi on perusta oppimiselle ja itsensä tavoitteelliselle kehittämiselle. Lukiolaisia ohjataan huolehtimaan monipuolisesta ravinnosta, unen ja levon rytmistä sekä riittävästä fyysisestä aktiivisuudesta. Tutkimusten mukaan hyvinvointi koostuu esimerkiksi autonomiasta eli vapaudesta valita, pätevyydenkokemuksesta ja yhteydestä muihin ihmisiin. Yhdeksi hyvinvoinnin perustaksi voi ajatella myös hyvän tekemisen muille. Lisäksi hyvinvointiin liittyvät kestävän kehityksen eri osa-alueet: sosiaalinen, kulttuurinen, ekologinen ja taloudellinen kestävyys.

Opiskeluhoito

Lukiokoulutuksessa hyvinvointia vahvistetaan sekä yhteisöllisillä että yksilöllisillä prosesseilla. Opiskeluhoillon asiantuntijoiden palvelut ja niiden toimivuus ovat tärkeä osa lukion hyvinvointityötä.

Jokaisessa yksikössä on opiskelijahuollon toimijoina vähintään terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori ja lääkäri. Palvelun järjestää hyvinvointialue. Yksilötyön lisäksi toimijat tekevät yhteisöllistä työtä, he osallistuvat esimerkiksi teemapäiviin tai yksinasuvien opiskelijoiden tukemiseen. Huolen herätessä järjestetään monialaisia kokouksia. Opetushenkilökunnan lisäksi monialaisiin kokouksiin osallistuvat kussakin tapauksessa tarvittavat opiskeluhoillon toimijat. Opiskelija määrittelee, ketkä voivat käsitellä hänen asioitaan. Kyseiset henkilöt kirjataan suostumuslomakkeelle. Monialaisesta kokouksesta laaditaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti muistio, jonka saavat opiskelija ja mahdollisesti myös huoltaja. Tarvittaessa ja yhdessä opiskelijan kanssa opetushenkilökunta pitää yhteyttä koulun ulkopuolisiin ammattilaisiin, kuten nepsy-kuntouttajiin ja terapeutteihin.

Vastuut ja prosessit kirjataan ja kuvataan oppilaitoskohtaisesti. Arviointikäytänteet ja mittarit laaditaan koulukohtaisesti tai yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa. Valtakunnallinen kouluterveyskysely mittaa osaltaan palvelujen saatavuutta ja käyttöä.

Oppimisen ja opiskelun tuki

Ryhmänohjaajan tuki

Lukiolaisilla on lähiaikuisena ryhmänohjaaja, joka tukee lukiolaisen opintojen etenemistä ja seuraa poissaoloja sekä puuttuu niihin koulukohtaisen mallin mukaisesti. Jokaisella koululla tulee olla poissaolomalli. Ryhmänohjaajat käyvät kehityskeskustelut lukiolaisten ja lukiolaisten halutessa myös huoltajien kanssa kerran lukuvuodessa.

Ryhmänohjaajat suunnittelevat yhdessä lukuvuotta vuosikursseittain. Ohjauksessa voi hyödyntää esimerkiksi Suunta-hankkeen ryhmänohjauksen materiaaleja, jotka löytyvät osoitteesta [Eventti](#). Ryhmänohjaajat tekevät yhteistyötä aineenopettajien, opinto-ohjaajan, erityisopettajan, opiskeluhuollon asiantuntijoiden, huoltajien ja tutoreiden kanssa.

Aineenopettajan tuki

Aineenopettaja vastaa strukturoidusta, ennakoidusta ja johdonmukaisesta opetuksesta sekä tukee opiskelijaa tavoitteiden asettamisessa. Oppitunnilla on selkeät säännöt ja työrauha. Aina uuden opintojakson alussa aineenopettaja ryhmäyttää opiskelijoita osana opetustaan, minkä tarkoituksena on vähentää yksinäisyyden tunnetta ja vahvistaa osallistumista. Opiskelijat ovat mukana opintojakson suunnittelussa: opintojakson alussa keskustellaan ja sovitaan yhdessä aikatauluista, arvioinnista ja työtavoista.

Erilaiset oppijat huomioidaan opetusta eriyttämällä. Keinoina ovat esimerkiksi työskentelyn aloittamisen ja tarkkaavuuden ylläpitämisen tukeminen, riittävä aika, vaihtoehtoiset materiaalit sekä työskentely- ja arviointitavat, tehtävämäärän kohtuullistaminen, joustavat tilaratkaisut ja mahdollisuus aistiärsykkeiden poissulkemiseen. Aineenopettaja myös perehdyttää opiskelijat oman oppiaineensa opiskelutekniikoihin.

Opintojakson palautettavat ja arvioitavat työt kirjataan esimerkiksi Wilmaan ja pyritään huolehtimaan siitä, ettei synny eri oppiaineiden suoritusten päällekkäisyyksiä. Aineenopettaja antaa opiskeluprosessin aikana konkreettista, kasvun ajattelutapaa tukevaa henkilökohtaista palautetta opiskelijoille. Palautteenannossa pyritään vuorovaikutuksellisuuteen.

Jokainen aineenopettaja on oman oppiaineensa kielen opettaja, ja monikieliset opiskelijat huomioidaan opetuksessa, mikä lisää yhdenvertaisuutta ja osallisuuden kokemusta. Halutessaan aineenopettaja voi hyödyntää perusopetukselle suunnattua [Kielitietoisen opettajan opasta](#) lukioon soveltuvilta osilta.

Erityisopettajan tuki

Opiskelijoille tehdään oppimisvalmiuksia kartoittava seulatesti lukion alussa, jonka perusteella erityisopettaja arvioi tarkempien yksilötestien tarpeellisuuden. Tuki dokumentoidaan yhdessä tukea tarvitsevan opiskelijan kanssa Wilman tukilomakkeille, jotka näkyvät opiskelijaa opettaville aineenopettajille. Erityisjärjestelyt, esimerkiksi oikeus lisäaikaan tai erilliseen tilaan kokeissa, kirjataan oppimisen tuen suunnitelmaan. Tuen riittävyttä arvioidaan vähintään lukuvuosittain. Erityisopettaja vastaa erityisjärjestelyjen hakemisesta ylioppilaskirjoituksiin. Hän tekee tiivistä yhteistyötä aineenopettajien, opinto-ohjaajan ja ryhmänohjaajan kanssa.

Opinto-ohjaajan tuki

Opiskelija tekee yhdessä opinto-ohjaajan kanssa opiskelusuunnitelman, johon hän ja opinto-ohjaaja suunnittelevat yhdessä esimerkiksi opiskelijan opintojen kestoa, päivittäistä työpäivätyöstä sekä ylioppilaskirjoitusten hajauttamista.

Muu tuki

Ryhmänohjaajat, aineenopettajat, erityisopettajat ja opinto-ohjaajat tukevat opiskelijaa työn aikatauluttamisessa ja jaksottamisessa sekä oman toiminnan ohjaamisessa. Yksikkökohtaisesti on olemassa käytänteet tukiopetukselle ja aineenopettajan, erityisopettajan tai opinto-ohjaajan antamalle ryhmämuotoiselle tuelle, kuten läksykerholle ja varikkotoiminnalle. Opiskelijoille tarjotaan esimerkiksi ainekohtaisissa työpajoissa paikka ja aika tehdä puuttuvia suorituksia. Harjoittelijat osallistuvat tukiopetuksen antamiseen.

Harjoittelukoulujen lukioissa toimii lisäksi nuorisotyöntekijöitä, tsemppareita, psyykkareita tai yhteisöpedagogeja, jotka järjestävät erilaisia välituntiaktiviteetteja ja toimivat keskusteluapuna nuorta askarruttavista asioista.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Yhteys muihin opiskelijoihin ja yhdessä tekeminen lisäävät sisäistä motivaatiota, itseohjautuvuutta ja hyvinvointia. Lukioon ja opiskeluun kiinnittymisessä on olennaista osallisuutta edistävä toimintakulttuuri ja merkitykselliset oppimiskokemukset. Tutkimusten mukaan toisella asteella kouluun kiinnittymistä lisäävät psyykinen turvallisuus, nähdäksesi ja kuullaaksesi tuleminen, ryhmäytymistä tukevat tilat, laadukas ajantasainen palaute, opettajan sensitiivisyys erilaisia työtapatarpeita kohtaan, yhteistoiminnallisuus, aidot oppimisympäristöt ja vaikuttamismahdollisuudet.

Perehdyttäminen

Lukiolaisten perehdyttäminen voi alkaa koulun järjestämässä esittelyillassa jo ennen lukio-opintojen alkamista. Uusia opiskelijoita perehdytetään starttikursseilla, ryhmänohjaajan tuokioissa sekä opinto-ohjaajan ja tutoreiden johdolla eri tilaisuuksissa.

Uusille henkilökunnan jäsenille järjestetään perehdyttämistilaisuus sekä nimetään mentori, joka opastaa uuden työntekijän koulun käytänteisiin. Harjoittelijoiden perehdytyksestä vastaavat aineenopettajaharjoittelun koordinaattorit, rehtoria avustavat opettajat ja harjoittelun ohjaajat sekä mahdolliset tutorit.

Lukion toimintakulttuuriin kuuluu, että opiskelija ohjataan kantamaan itse vastuuta omasta oppimisestaan ja opintojensa etenemisestä. Siihen kuuluvat mahdollisten erityisjärjestelyiden oikea-aikainen hakeminen, vastuu oppimisympäristön viihtyisyydestä ja siisteydestä sekä ymmärrys siitä, että olemme kaikki osa koulu yhteisöä ja siten vaikuttamme omalla toiminnallamme ja myönteisellä vuorovaikutuksellamme viihtyisyyteen ja toimivuuteen. Opiskelijalle on tarjolla monenlaista tukea opintoihin ja hyvinvointiin liittyen, mutta sen vastaanottaminen on opiskelijan itsensä vastuulla. Ryhmänohjaajan tuokiossa tutustutaan opiskelijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin, ja ne ovat myös nähtävillä koulun kotisivuilla.

Ryhmäyttäminen

Ryhmäyttämällä pyritään kouluun, ryhmään ja opintoihin kiinnittymiseen sekä moninaisuuden kunnioittamiseen ja vaalimiseen. Se on myös kiusaamista ennaltaehkäisevää toimintaa (ks. turvallisuus-laaturkortti). Ryhmäyttäminen jatkuu läpi lukiovuosien, ja siihen osallistuvat kaikki aineenopettajat, ryhmänohjaajat, opinto-ohjaajat, opiskeluhuolto ja tutorit.

Opintojaksot aloitetaan tutustumalla uuteen ryhmään. Ryhmätöitä tehdään erilaisissa kokoonpanoissa, jotta tutustutaan ryhmän jäseniin ja opitaan toimimaan erilaisten ihmisten kanssa. Teemapäivät ja muu yhteisöllinen toiminta antavat ryhmänohjausryhmille mahdollisuuden viettää aikaa yhdessä.

Koulun juhlat ja tapahtumat

Koulussa on erilaisia juhlia, tapahtumia ja matkoja, jotka lisäävät yhteisöllisyyttä ja lukioon kiinnittymistä ja joiden suunnitteluun ja toteutukseen lukiolaiset osallistuvat. Vastuunopettajat ovat apuna suunnitteluprosesseissa. Monikielisyys ja -kulttuurisuus huomioidaan juhlissa. Opiskelijakunnan hallitus järjestää mahdollisuuksien mukaan varjovaljeja, vaalipaneelleja sekä harrastus- ja välituntitoimintaa. UNESCO-kouluina harjoittelukoulut viettävät vähintään kahdesti lukuvuoden aikana YK:n teemapäiviä. Lisäksi lukioissa järjestetään mahdollisuuksien mukaan asiantuntijaluentoja esimerkiksi laaja-alaisiin opintoihin liittyen. Harjoittelijat ovat mukana ideoimassa ja toteuttamassa tapahtumia lukuvuoden aikana.

Vaikuttaminen

Opiskelijat otetaan mukaan pohtimaan kaikkia heitä koskettavia päätöksiä. Näihin kuuluvat esimerkiksi järjestyssäännöistä päättäminen, opintojaksojen arviointi ja tapahtumien suunnittelu. Yksittäiset opiskelijat voivat vaikuttaa myös ottamalla asiat puheeksi sopivan aikuisen kanssa, joka sitten vie asiaa eteenpäin.

Opetussuunnitelman laaja-alaisen osaamisen alueisiin kuuluu yhteiskunnallinen vaikuttaminen, jonka tulee näkyä osana jokaisen oppiaineen opintoja lukion oppimäärän aikana.

Lukiolaisia kannustetaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja ohjataan työelämäyhteistyöhön sekä yhteisen hyvän tekemiseen, joka mahdollistetaan vapaaehtoistyön opintojaksojen, tempausten ja teemapäivien avulla. Lukioissa vierailee vuosittain Suomen lukiolaisten liitto, joka kertoo lukiolaisten oikeuksista ja vaikuttamismahdollisuuksista. Kuntien nuorisovaltuustot kutsuvat lukiolaisia keskustelemaan nuoriin liittyvistä asioista.

Kaikki opiskelijat kuuluvat opiskelijakuntaan. Se valitsee keskuudestaan vaaleilla opiskelijakunnan hallituksen, jonka toimintakausi on yksi lukuvuosi. Hallituksen jäsenillä on omat vastualueensa. Opiskelijakunnan hallitus on mukana opettajankokouksissa, yhteisöllisen opiskeluhoollon kokouksissa ja lukion työryhmissä sekä osallisena lukion päätöksenteossa aina, kun se on mahdollista, esimerkiksi koulun uusista säännöistä päätettäessä tai tapahtumia suunniteltaessa. Opiskelijoita kuullaan heitä koskevissa asioissa. Opiskelijakunnan hallitus toimii kanavana myös yksittäisen opiskelijan asioiden esiin tuomisessa. Lukion opiskelijakunnan hallituksen jäsenet osallistuvat mahdollisuuksien mukaan lukioiden opiskelijakuntapäiville.

Lukiolaisia pyydetään mukaan lukion hankkeisiin, ja opiskelijat osallistuvat henkilökunnan rekrytointiprosessiin mahdollisuuksien mukaan. Opiskelijoita pyritään osallistamaan koulun päätöksentekoon monipuolisesti.

Tutorit koulutetaan toimimaan nuorempien opiskelijoiden ja muun kouluyhteisön tukena. Tutorit perehdyttävät ryhmänohjaajien kanssa uudet opiskelijat koulun arkeen ja osallistuvat starttipäivän järjestämiseen. Aktiivisesta tutortoiminnasta saa opintopisteitä.

Jokainen lukio suunnittelee oman tapansa toteuttaa UNESCO-toimintaa. Siihen voi kuulua esimerkiksi vapaaehtoisten lukiolaisten kouluttaminen UNESCO-lähettiläiksi, jotka lisäävät tietoisuutta kestävästä kehityksestä ja UNESCO:n arvoista, kuten demokratiasta, ihmisoikeuksista, rauhankasvatuksesta, kansainvälisyydestä ja kulttuuriperinnöstä.

Kodin ja koulun yhteistyö

Lukioissa järjestetään säännöllisesti tilaisuuksia eri vuosikurssien huoltajille. Heihin ollaan yhteydessä Wilman avulla ja puhelimitse. He voivat sovitusti osallistua myös opiskelijoiden kehityskeskusteluihin. Lisäksi heidät voidaan opiskelijan luvalla pyytää mukaan moniammatilliseen tapaamiseen.

Huoltajat voivat halutessaan toimia vanhempainyhdistyksessä tai lukion johtokunnassa. Lukioissa voidaan järjestää kodin ja koulun päivä, jolloin huoltajilla on mahdollisuus tulla tutustumaan koulun arkeen. Huoltajat osallistetaan koulun kehittämistyöhön ja heitä kuullaan tarvittaessa.

Laatukortti 12	Opiskelijan hyvinvointi
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Lukion toimintaympäristö tukee opiskelijan hyvinvointia.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijat ovat tietoisia hyvinvoinnin eri ulottuvuuksista. • Lukioilla on yhdessä sovitut tavat edistää ryhmäytymistä ja lukioon kiinnittymistä. • Opettajat ja opetusharjoittelijat hyödyntävät osallistavia ja opiskelijalähtöisiä opetusmenetelmiä sekä palaute- ja arviointikäytänteitä. • Opiskeluhuollon, erityisopettajan ja opinto-ohjaajan palvelut on riittävästi resursoitu, informoitu ja saatavilla. • Yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä kokoontuu säännöllisesti ja suunnitelmallisesti. Mukana on opiskelijaedustus. • Ryhmänohjaaja seuraa ryhmäläistensä poissaoloja ja opintojen etenemistä sekä käy heidän kanssaan vähintään kerran vuodessa kehityskeskustelun. • Lukion toimintakulttuuriin kuuluu monialaisen palaverin koollekutsuminen tarvittaessa. • Opiskelijakunta ajaa lukiolaisten etuja ja osallistuu henkilöstön kokouksiin ja työryhmiin. • Johto luo hyvinvointia tukevat puitteet opiskelulle. • Rehtori edistää lukujärjestystyöllä opiskelijoiden hyvinvointia.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinvointikyselyt • Valtakunnallinen kouluterveyskysely • Poissaolot ja opintosuoritukset Wilmasta • Kehityskeskustelut ryhmänohjaajan kanssa

Vastuut/ omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijat • Opiskelijakunta • Yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä • Opiskeluhuollon asiantuntijat • Ryhmänohjaajat • Aineenopettajat • Erityisopettaja • Opinto-ohjaaja • Rehtori • Opetusharjoittelijat
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Esiin nousseisiin hyvinvoinnin ongelmiin reagoidaan nopeasti. • Hyvinvointikyselyjen tulokset analysoidaan, niihin reagoidaan ja käynnistetään tarvittavat prosessit yhteistyössä opiskelijoiden kanssa.
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskeluhuollon vuosikello • Ryhmänohjaajan käsikirja • Kehityskeskustelupohja ryhmänohjaajan kanssa (ks. materiaalipankki) • Poissaoloihin puuttumisen malli (ks. materiaalipankki) • Huolen puheeksi ottamisen malli (ks. materiaalipankki)

Laatukortti 13	Opiskelijan osallisuus
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija kokee kuuluvansa lukioyhteisöön ja oppii olemaan aktiivinen toimija yhteiskunnassa.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijat otetaan mukaan pohtimaan kaikkia heitä koskettavia päätöksiä. • Henkilökunta ja tutorit perehdyttävät lukio-opintoihin opintojen alussa. • Opintojakson alussa sovitaan aikataulusta, arvioinnista ja opintojakson työtavoista. • Opiskelijoille tarjotaan useita mahdollisuuksia ryhmäytymiseen. • Opiskelijat osallistuvat juhlien suunnitteluun ja toteuttamiseen. • Monikielisyys ja -kulttuurisuus huomioidaan koulun arjessa. • Opiskelijakunta valitsee vuosittain opiskelijakunnan hallituksen, joka on aktiivisesti mukana koulun arjessa ja päätöksenteossa. • Yksittäinen opiskelija voi vaikuttaa ottamalla asian puheeksi sopivan aikuisen kanssa, joka vie asian eteenpäin.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Kehityskeskustelut • Kouluterveyskysely • Ryhmänohjaajan tuokiot • Dialogi OPKH:n kanssa • Opiskelijoiden osallistuminen lukion toimintaan
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijat • Opiskelijakunnan hallitus • Opiskeluhoolto • Ryhmänohjaajat • Aineenopettajat • Erityisopettaja • Opinto-ohjaaja • Opetusharjoittelijat • Rehtori

Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Esiin nousseisiin puutteisiin reagoidaan ja toimintaa korjataan niiden ilmaannuttua. • THL:n tulosten jatkumoina seurataan, niihin reagoidaan ja toimintaa korjataan.
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijoiden kuuleminen opintojakson alussa (ks. materiaalipankki) • Esimerkkejä ryhmäytymisestä (ks. materiaalipankki) • Periodikeskustelumalli ryhmänohjaukseen (ks. materiaalipankki)

Laatukortti 14	Oppimisen tuki
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijat hakevat ja saavat tarvitsemaansa tukea oikea-aikaisesti. • Koko lukio tukee ja ohjaa opiskelijoita.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijat ja huoltajat ovat tietoisia lukiossa tarjolla olevista tukimuodoista. • Lukio tuottaa lain mukaiset opiskeluhuollolliset ja pedagogiset tukitoimet. • Aineenopettajat toteuttavat strukturoitua ja erilaiset oppijat huomioivaa opetusta. • Opetusharjoittelijat tutustuvat tuen eri muotoihin ja toteuttavat niitä. • Opiskelija, erityisopettaja, aineenopettajat ja opinto-ohjaaja tekevät yhteistyötä tuen suunnitelman laatimisessa, kirjaamisessa ja toteuttamisessa. • Ryhmänohjaajien kanssa käytävissä vuosittaisissa keskusteluissa käsitellään opiskelijoiden tarpeita ja tarvittaessa kootaan monialainen ryhmä. • Erityisopettaja testaa kaikki lukiolaiset, yksilötestit tehdään tarvittaessa. Yksilöllisiin tarpeisiin, esimerkiksi oppimisvaikeuksiin ja ajankäytön ja toiminnan ohjauksen ongelmiin on tarjolla erityisopettajan tukea. • Tukiopetus toteutuu tarvittaessa. • Opiskeluhuollon toimijat seuraavat opiskelijan tuen tarpeita ja ovat yhteydessä opetushenkilökuntaan. • Erityisjärjestelyt toteutuvat tarvittaessa. • Arvioinnissa hyödynnetään monenlaisia tapoja.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijan, ryhmänohjaajien ja mahdollisesti huoltajien kesken käytävät vuosittaiset keskustelut • Erityisopettajan ja/tai opinto-ohjaajan sekä opiskelijan tekemä yhteinen seuranta • Opiskeluhuollon henkilöstön huomiot • Wilma-kirjaukset ja opintosuoritukset • Kyselyt

Vastuut/ omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelija ja hänen huoltajansa • Rehtori • Opiskeluhoolto • Ryhmänohjaajat • Aineenopettajat • Erityisopettaja • Opinto-ohjaaja • Opetusharjoittelijat
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Eri toimijoiden tekemiin huomioihin reagoidaan ja käynnistetään tarvittavat toimet esimerkiksi opiskeluhoillon kanssa. • Kehityskeskustelujen ja kyselyiden tulokset analysoidaan, niihin reagoidaan ja käynnistetään tarvittavat prosessit.
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijan ja oppimisen tukeminen lukiossa (ks. materiaalipankki) • Aineenopettajan tukitoimet (ks. materiaalipankki) • Esimerkkejä lisätuesta (ks. materiaalipankki) • Vinkki osaamisen jakamiseen työyhteisössä (ks. materiaalipankki)

9. OPPIMISYMPÄRISTÖT

Oppimisympäristö on fyysisen ympäristön ja pedagogisen ympäristön kokonaisuus. Turvallinen, tarkoituksenmukainen ja esteetön oppimisympäristö on oppimisen ja hyvinvoinnin ehto. Oppimisympäristöllä on myös vaikutusta siihen, millaiseksi opiskelijat kokevat opetuksen laadun. Tutkimusten mukaan opiskelijat ovat tyytymättömämpiä opettajien opetuksen laatuun, jos fyysinen oppimisympäristö koetaan huonoksi.

Fyysinen oppimisympäristö

Fyysinen ympäristö tarkoittaa rakennuksia ja tiloja, joissa opiskellaan, sekä kalusteita ja välineitä, joiden avulla työskennellään. Fyysinen ympäristö kattaa myös teknisen oppimisympäristön, jolla tarkoitetaan opetusteknologiaa ja esimerkiksi digitaalisia alustoja.

Tavoitteena on, että lukion opetustilat suunnitellaan oppimista ja hyvinvointia tukeviksi. Huolehditaan siitä, että valaistus, akustiikka, lämpötila ja ilmanlaatu ovat opiskeluun optimaaliset. Kalusteita valittaessa kiinnitetään huomiota siihen, että ne ovat tarkoituksenmukaisia, kestäviä ja paloturvallisia. Tiloja ylläpidetään ja kehitetään suunnitelmallisesti, mikä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että oppilaitosten rakennusterveyttä tarkkaillaan ja mitataan säännöllisesti. Tilojen suunnittelun lähtökohtana toimivat koulurakentamista ohjaavat RT-kortit (rakennustieto). Ne sisältävät keskeiset rakentamista määrittävät ohjeet, lait, määräykset ja laatuvaatimukset.

Oppimisympäristöjä kehitetään tutkimustiedon perusteella niin, että ne tukevat paremmin oppimista. Opiskelijoita osallistetaan oppimisympäristöjen suunnitteluun, jotta he pääsevät vaikuttamaan oppimisympäristöönsä. Fyysinen oppimisympäristö muodostuu myös oppimateriaaleista ja opiskeluvälineistä, jotka ovat opiskelijalle maksuttomia.

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siitä huolehtiminen on koko kouluyhteisön tehtävä. On tärkeää, että erilaiset turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat pidetään ajan tasalla. Niiden laatimiseen ja päivittämiseen osallistuvat opettajat, muu henkilökunta, harjoittelijat ja opiskelijat sekä mahdollisesti huoltajat.

Ensiapuohjeet ja pelastautumiskartat sekä erilaiset turvallisuusohjeet ovat näkyvillä opetus- ja muissa toimintatiloissa. Henkilökunta, harjoittelijat ja opiskelijat perehtyvät vuosittain hätäpoistumisohjeisiin ja reitteihin. Koulussa järjestetään säännöllisesti sisäänsuojautumis- ja poistumisharjoitus. Luonnontieteiden opetuksen tukena on Opetushallituksen erillisohjeistus työturvallisuudesta.

Pedagoginen oppimisympäristö

Pedagoginen oppimisympäristö käsittää sosiaalisen, psyykkisen ja digitaalisen oppimisympäristön. Lukion sosiaalinen oppimisympäristö koostuu kaikista niistä ihmisistä, jotka ovat mukana oppimisprosessissa. Sen laatu on yhteydessä oppimismotivaatioon ja oppimiseen: koulun tulee edistää opiskelijoiden uteliaisuutta ja oppimisen iloa. Olennaista on organisoida ja ohjata oppimisprosesseja, koska kannustava ilmapiiri, ryhmäläisiin tutustuminen ja selkeä, ajantasainen palaute vahvistavat oppimista. Psyykkistä hyvinvointia tukevat muun muassa myönteiset ihmissuhteet, mahdollisuus henkiseen kasvuun, itsensä hyväksyminen, autonomia sekä kokemus ympäristön hallinnasta ja pystyvyyden tunteesta.

Lukio-opetuksessa käytetään tarkoituksenmukaisesti erilaisia digitaalisia alustoja, kuten sähköisiä oppikirjoja, tekstin- ja kuvankäsittelyohjelmia ja erilaisia oppimalustoja. Lukiossa aineenopettajat, ryhmänohjaajat, it-asiantuntijat tai teknisestä tuesta vastaavat henkilöt ohjaavat ja opastavat lukiolaisia digitaalisten ja virtuaalisten ympäristöjen käytössä ja hyödyntämisessä.

Koulun ulkopuoliset ympäristöt

Lukiossa tehdään opetussuunnitelman mukaisia opintoretkeä autenttisiin oppimisympäristöihin, kuten luontoon, museoihin, kirjastoon, teatteriin, työpaikoille, yritysmaailmaan ja harrastuspaikkoihin. Lisäksi järjestetään opintomatkoja ulkomaille. Niitä varten tehdään riskianalyysi, jonka avulla voidaan varautua yllättäviin tilanteisiin.

Harjoittelukoulujen lukioissa voidaan hyödyntää myös etätyöskentelyalustoja: lukio voi järjestää lukuvuosittain lyhyen etäopiskelujakson opiskelijoiden taitojen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi. Tällöin myös harjoittelijoille tarjotaan mahdollisuus harjoitella etäopettamista.

Laatukortti 15	Fyysinen oppimisympäristö
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Oppimisympäristö tukee oppilaiden hyvinvointia ja oppimista sekä edistää erilaisten oppimistilanteiden toteuttamista. • Oppimisympäristö on turvallinen ja saavutettava. • Oppimisympäristö on esteetön kaikille. • Oppimisympäristö mahdollistaa erilaiset pedagogiset ratkaisut. • Oppimisympäristö on mitoitettu henkilömäärän mukaan. • Oppimisympäristö on ilmanlaadultaan hyvä ja terve. • Oppimisympäristön akustiikka-, valo- ja värimaailma tukevat oppimista. • Oppimisympäristö on viihtyisä ja siten opiskelumotivaatiota lisäävä. • Oppimisympäristöissä on toimiva verkkoyhteys, ja sähköinen varustelu on ajantasainen ja riittävä.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Tiloihin on merkitty suurin sallittu henkilömäärä. • Opettajilla ja opiskelijoilla on mahdollisuus vaikuttaa tiloihin, joissa opetusta järjestetään. • Opasteet tiloihin ovat selkeät ja niitä on riittävästi. • Tilojen ylläpito ja kehittäminen on suunnitelmallista. • Henkilöstö tietää toimintatavat vikailmoitusten tekemiseen. Viat korjataan nopeasti. • Tilat ovat siistit ja niiden siisteyttä arvioidaan säännöllisesti.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Säännölliset tarkastukset ja mittaukset, kuten lakisääteiset palo- ja työsuojelutarkastukset tai melutason mittaukset • Kyselyt oppimisympäristöstä • Opiskelijoiden ja opettajien mielipiteet akustiikasta ja valaistuksesta
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Suomen Yliopistokiinteistöt Oy • Kiinteistöhuolto • Tekninen henkilökunta • Opiskelijat • Rehtorit • Opettajat

Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Ohjeistus esteettömyydestä (ks. materiaalipankki) • Ohjeistus joustavuudesta (ks. materiaalipankki) • Ohjeistus teknologiasta ja digitaalisuudesta (ks. materiaalipankki) • Ohjeistus valaistuksesta ja akustiikasta (ks. materiaalipankki)
----------	---

Laatukortti 16	Pedagoginen oppimisympäristö
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Oppimisympäristö tukee oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä mahdollistaa erilaisia pedagogisia ratkaisuja. • Oppimisympäristössä olevat tilat, välineet ja tarvikkeet tukevat opiskelijoiden kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. • Oppimisympäristöt ovat muunneltavissa. • Tilojen käyttäjät voivat vaikuttaa oppimisympäristöratkaisuihin. • Oppimisympäristössä on tarkoituksenmukaiset teknologiset laitteet.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Oppimisympäristön vaikutus oppimistuloksiin on positiivinen. • Oppimisympäristön teknologia ja digitaalinen oppimisympäristö ovat ajantasaisia ja vastaavat käyttäjien tarpeita. • Aiheeseen liittyvää ajankohtaista tieteellistä tutkimusta seurataan jatkuvasti ja oppimisympäristöissä tehdään tarvittavia uudistuksia säännöllisesti.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Kyselyt
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Opettajat • Opiskelijat • Rehtorit • Opetusharjoittelijat

Laatukortti 17	Turvallisuus
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Lukiossa jokainen tuntee olonsa turvalliseksi kaikissa tilanteissa.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Turvallisuuden varmistamiseen liittyvät suunnitelmat ovat olemassa ja niitä päivitetään. • Henkilökunta, harjoittelijat ja opiskelijat perehdytetään turvallisuuteen liittyviin suunnitelmiin. • Kyberturvallisuus huomioidaan tieto- ja viestintästrategiassa. • Henkilökuntaa, harjoittelijoita ja opiskelijoita kuullaan turvallisuuteen liittyvissä asioissa. • Koulussa järjestetään säännöllisesti sisäänsuojautumis- ja poistumisharjoitukset. • Henkilökunta ja harjoittelijat ovat tunnistettavissa. • Ulkomaille suuntautuvia opintomatkoja varten tehdään riskianalyysi.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan liittyvät kyselyt • Turvallisuuskävely • AVI • Auditointi • Kysely henkilökunnalle • Koulurakennus – tilasuunnittelu (RT-kortit) • Harjoittelupalaute (koulukohtainen, valtakunnallinen) • Valtakunnallinen kouluterveyskysely • Säännölliset ro-haastattelut • Wilma (häiriömerkinnät, muut tuntimerkinnät ja tuen kirjaukset)
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtorit • Johtokunta • Opiskelijakunnan hallitus • Turvallisuusvastaava/turvallisuusryhmä • Henkilökunta • Opettajat • Opiskelijat • Harjoittelijat

Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Turvallisuuden liittyviä suunnitelmia arvioidaan ja päivitetään lukuvuosittain.
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Pelastussuunnitelma • Kriisisuunnitelma • Järjestyssäännöt • Kiusaamisen ehkäisemiseen liittyvä toimintasuunnitelma • Suunnitelma väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaamiseksi • Päihdekasvatusohjelma • Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma • Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä • Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

10. JOHTAMINEN JA TOIMINTAKULTTUURI

Johtamisen laatu on keskeinen tekijä harjoittelukoulujen lukioiden menestyksessä ja opiskelijoiden oppimiskokemuksessa. Laadukas johtaminen vaatii sitoutumista kaikilta kouluuyhteisön jäseniltä, jatkuvaan kehittämiseen orientoitunutta kulttuuria sekä avoimuutta uusille ideoille ja muutoksille. Rehtorit, johtoryhmä, opettajat, muu henkilöstö, harjoittelijat ja opiskelijat yhdessä luovat ympäristön, joka tukee kaikkien kouluuyhteisön jäsenten oppimista ja hyvinvointia. Tämä edellyttää jatkuvaa dialogia ja yhteistyötä. Päätökset ovat läpinäkyviä, perusteltavissa sekä voimassa olevaan lainsäädäntöön perustuvia. Avoin viestintä lisää päätöksenteon läpinäkyvyyttä. Luottamus yhteisön sisällä on perusta kaikelle toiminnalle.

Laadukas johtaminen tukee jokaisen opiskelijan, harjoittelijan, opettajan ja koko henkilökunnan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Se tunnistaa ja ottaa huomioon yksilöiden tarpeet, edistää yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä sekä varmistaa resurssien oikeudenmukaisen ja tehokkaan käytön. Avoin, osallistava, jatkuvasti kehittyvä ja eettisesti toimiva johtamiskulttuuri hyödyntää kaikkien kykyjä yhteisön hyväksi. Toimintakulttuuri tukee ammatillista ja yksilöllistä kasvua ja mahdollisuutta koulutukseen, mentorointiin ja urakehitykseen. Hyvä johtaminen mahdollistaa koulun tavoitteiden saavuttamisen vision ja strategian mukaisesti. Harjoittelukoulut edistävät aktiivisesti kestävää tulevaisuutta, sosiaalista oikeudenmukaisuutta, taloudellista vastuullisuutta sekä kulttuuriperinnön, identiteetin ja perinteiden säilyttämistä. Johto rohkaisee innovatiiviseen ajatteluun ja luovuuteen. Yhdessä oppiminen on osa koulun toimintakulttuuria.

Johtamisen rakenne kuvataan tarkasti kunkin harjoittelukoulun omassa laatukäsikirjassa.

Rehtorien tehtävänä on edistää osallistavaa ja avointa toimintakulttuuria. He vastaavat strategiasta, visiosta ja johtamisen periaatteista sekä koulun kehittämisestä. Johtoryhmä ja laajennettu johtoryhmä tukevat rehtoreita koulun operatiivisessa ja strategisessa johtamisessa. Ne laativat esitykset tavoitteista, resurssien hallinnasta ja henkilöstön kehittämisestä. Myös opettajilla ja muulla henkilöstöllä on tärkeä rooli osallistavassa johtamiskulttuurissa, mikä näkyy erityisesti siinä, että työryhmät ja tiimit on muodostettu opettajajohtajuutta edistävällä tavalla. Niiden kautta opettajakunta osallistuu aktiivisesti päätösten valmisteluun ja koulun kehittämiseen.

Opiskelijoiden ääni, kokemus ja näkemys ovat arvokkaita koulun kehittämisessä. Osana demokraattista ja osallistavaa koulukulttuuria opiskelijat osallistuvat koulun hallintoelimiin, kuten johto- ja opiskelijakuntaan. He ovat myös aktiivisesti mukana koulun suunnittelu- ja arviointiprosesseissa. Johtamisen laatua seurataan ja kehitetään systemaattisesti, säännöllisesti ja monipuolisesti tavoitekeskustelujen sekä itsearviointien, opiskelija-, henkilöstö- ja sidosryhmäpalautteiden avulla. Myös ulkoiset arvioinnit, kuten auditoinnit ja vertaisarviointit, ovat tarvittaessa mahdollisia. Arvioinnin kohteina ovat strategiset tavoitteet, opetuksen laatu, henkilökunnan ja opiskelijoiden hyvinvointi sekä henkilöstön kehittyminen. Johtami-

sen laadun arviointi ja seuranta perustuvat yliopiston vuosittaisten työhyvinvointikyselyjen selkeisiin indikaattoreihin ja mittareihin sekä lukioiden omiin toimintaympäristöä arvioiviin kyselyihin. Johtamisen laatua kehitetään iteratiivisesti, eli kehittämistoimet arvioidaan uudelleen, jolloin koulu voi tarvittaessa reagoida muuttuviin tilanteisiin nopeasti ja parantaa laatua systemaattisesti.

Laatukortti 18	Johtamisjärjestelmä ja lähijohtaminen
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Johtavan rehtorin ja asterehtorin toimenkuva sekä vastuut on jaettu, ja henkilökunta on tietoinen niistä. • Tavoitteena on yhteisön osaamisen kehittäminen tunnistamalla yhteisön vahvuudet ja kehittämiskohteet. • Johtaminen on avointa ja perustuu luottamukseen, yhdenvertaisuuteen, yhdessä tekemiseen, yksilön potentiaalin tunnistamiseen ja välittämiseen sekä hyvinvoinnin varmistamiseen.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtorit ovat kelpoisia ja heillä on tehtävään riittävä kokemus. • Johtamisjärjestelmässä on selkeä rakenne, toimenkuvat ja tavoitteet on määritelty. Prosessikuvaus on helposti saatavilla. • Osaamisen johtaminen on tavoitteellista ja suunnitelmallista. Seurataan esimerkiksi kehityskeskusteluissa. • Johtajat toimivat tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti huomioiden työyhteisön moninaisuuden. • Lukiossa on johtoryhmä tai suunnitteluryhmä, jossa toteutuu edustuksellisuus. • Koulun kehittämistä ohjataan tiimien tai työryhmien kautta. • Johtamisjärjestelmä tukee henkilöstön ammatillista kasvua, jaettava johtajuutta ja vuorovaikutuksellisuutta, ja johtamisjärjestelmässä on laadittu henkilöstön kehittämissuunnitelma.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstökyselyt joka toinen vuosi • Kehitys-, tavoite- ja onnistumiskeskustelut • Itsearviointi
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Työnkuvauksen mukaisesti, rehtorilla kokonaisvastuu • Johtoryhmä ja suunnitteluryhmä • Työryhmät ja tiimit
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintasuunnitelma • Yliopiston työhyvinvointikysely • Kehityskeskustelut vuosittain • Täydennyskoulutus • Sairauspoissaolot • Rekrytoinnit

Laatukortti 19	Lukion toimintakulttuurin johtaminen
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminta on kaikilta osin hyvän käytännön ja hyvän laadun mukaista ja perustuu läpinäkyvään ratkaisukeskeiseen vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan. • Koko henkilöstö on tietoinen toimintakulttuurista, tunnistaa arvot ja käytänteet sekä toimii niiden mukaisesti.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintakulttuuri on kirjattu ja helposti löydettävissä eikä sen rinnalla ole toisenlaista, tiedostamatonta toimintakulttuuria. • Koulun toimintakulttuurista ja arvoista käydään säännöllisesti keskustelua. • Rehtori vastaa siitä, että toimintakulttuurin johtaminen on vuorovaikutuksellista, tavoitteellista ja opiskelijakeskeistä. • Koulun henkilökunta on perehdytetty toimintakulttuuriin. • Koulussa on ajantasainen perehdytys- ja mentorointisuunnitelma, jonka avulla uudet kouluyhteisön jäsenet perehdytetään tehtäväänsä. • Koulussa on ajantasainen ja helposti löydettävissä oleva viestintästrategia.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Keskustelu • Kyselyt koko yhteisölle
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtorilla on päävastuu toimintakulttuurin johtamisesta. • Jokainen kouluyhteisön jäsen kantaa vastuuta omasta toiminnastaan.
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintakulttuurin käytänteisiin perehdytään lukuvuosittain. • Toimintakulttuuria päivitetään ja siitä keskustellaan säännöllisesti.

Laatukortti 20	Hyvinvoinnin johtaminen
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinvoinnin johtamisella varmistetaan yhteisön hyvinvointi.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Koulun toiminta perustuu koko yhteisön hyvinvoinnin edistämiseen. • Hyvinvoiva ja vuorovaikutuksellinen yhteisö edistää oppimista. • Opiskelijoilla ja huoltajilla on vaikutusmahdollisuudet lukion arkeen. • Opiskelijakunta- ja vanhempainyhdistyksen toiminnalle on olemassa toimivat ja avoimet rakenteet.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • https://teaviisari.fi/lukio TEAviisarissa julkaistut tiedot tukevat oppilaitoksissa toteutettavan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön suunnittelua ja kehittämistä. Ne myös mahdollistavat tehdyn työn seurannan ja arvioinnin tarjoamalla samalla vertailutietoa muista lukioista ja kunnista. • Kouluterveyskysely - THL Oppilaitokset käyttävät Kouluterveyskyselyn tarjoamaa tietoa koulu-yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi, opiskeluhoitotyössä sekä terveystiedon opetuksessa. • Lukiolaisbarometri
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Työnkuvauksen mukaisesti, rehtorilla kokonaisvastuu
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • TEAviisari • Kouluterveyskysely THL • THL:n kyselyn käsittely tuoreeltaan

Laatukortti 21	Harjoittelukoulujen lukioden rehtoreiden yhteistyö
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijoiden oppimisedellytykset paranevat. • Yhteisön ammatillinen osaaminen kehittyä. • Lukioden toimivia arjen käytänteitä jaetaan. • Rehtorit osallistuvat lukiokoulutusta koskevaan ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja kehittämistyöhön. • Rehtorit verkostoituvat opetusalan toimijoiden kanssa ja heidän osaamistaan käytetään päätöksenteon tukena.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö on koordinoitua, suunniteltua ja organisoitua. • Rehtorit tapaavat säännöllisesti ja osallistuvat yhteisiin koulutustilaisuuksiin, lähi- ja etätapaamisiin (vuosikello tapaamisille). • Rehtorit osallistuvat kansallisiin ja kansainvälisiin opetusalan tapahtumiin. • Lukiot osallistuvat yhdessä harjoittelukoulujen strategian mukaisiin hankerahoitushakuihin. • Yhteiset hankkeet johdetaan niin, että ne kehittävät henkilökunnan edellytyksiä opetuksen pedagogiseen ja hallinnon kehittämiseen. • Yhteistyössä havaitut ja opitut hyvät käytänteet jalkautetaan lukioden toimintakulttuuriin ja käytänteisiin.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintasuunnitelma lukuvuosittain • Hankkeiden toteuttaminen strategian mukaisesti • Yhteistyön ja tapaamisten vakiintuminen osana yhteistä kehittämistyötä
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Lukion rehtorit
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Vuosittain toimintasuunnitelman yhteydessä

Laatukortti 22	Viestintä ja markkinointi
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Viestintä on suunnitelmallista, ajantasaista ja selkeää sekä tietosuojalakien ja ohjeistusten mukaista. • Viestintä kohdentuu tarkoituksenmukaisesti. • Markkinointi on huolellisesti suunniteltua, oikea-aikaista ja monikanavaista. • Viestintä edistää positiivista kuvaa opettajan ammatista.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Lukiolla on ajantasainen ja koko yhteisön tiedossa oleva viestintästrategia. • Viestintä on suunnitelmallista ja harkittua. • Viestintä tavoittaa kulloisenkin kohderyhmän oikea-aikaisesti. • Henkilökunta, opiskelijat ja huoltajat tuntevat koulun viestintäkanavat ja -käytänteet. • Kaikki kouluuyhteisön jäsenet kantavat vastuunsa viestinnän seuraamisesta ja viestinnän eettisyydestä. • Lukion markkinoinnissa käytetään tarkoituksenmukaisia kanavia ja toimintaa tuodaan näkyväksi aktiivisesti. • Kriisiviestintä on suunnitelmallista, selkeää, ja vastuut on nimetty.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijakyselyt • Huoltajakyselyt • Henkilökunnan palaute
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtorit • Viestintätiimi tai viestintävastaavat • Opettajat ja muu henkilökunta
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Viestintätiimi ja lukion johto seuraa palautetta
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Viestintästrategia • Markkinointisuunnitelma

11. SIDOSRYHMÄYHTEISTYÖ

Harjoittelukoulujen lukioiden keskeisimmät sidosryhmät ovat huoltajat, peruskoulut, muut toisen asteen oppilaitokset, hyvinvointialue, yliopisto ja siellä erityisesti opettajankoulutuslaitos ja ainelaitokset sekä eNorssi-verkosto. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat lisäksi korkeakoulut, yritykset ja työelämä, kansalaisjärjestöt, yhdistykset ja kansainväliset toimijat sekä Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Yhteistyö huoltajien kanssa on yhteisöllistä, yksilöllistä ja edustuksellista. Yhteisöllistä yhteistyötä ovat vanhempainiltojen järjestäminen vähintään kerran lukuvuodessa ja lukion toiminnasta sekä lukiolaisen opintoja koskevista ajankohtaisista asioista tiedottaminen. Huoltajat toivotetaan tervetulleiksi myös lukion tapahtumiin, ja heillä on edustus koulun johtokunnassa. Lisäksi heille tarjotaan mahdollisuus osallistua esimerkiksi ruokalatoimikuntaan ja yhteisölliseen opiskeluhuoltoryhmään.

Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä opiskelijan asioissa vähintään siihen asti, kun opiskelija täyttää 18 vuotta. Heille tiedotetaan alaikäisen opiskelijan opintojen etenemisestä Wilma-merkintöjen ja -viestien avulla. Tarvittaessa huoltaja kutsutaan opiskelijan luvalla myös hänen opintojaan koskeviin palavereihin.

Yhteistyö perusopetuksen kanssa

Lukio tekee yhteistyötä sekä oman koulunsa perusopetuksen että alueen muiden peruskoulujen kanssa tiedottamalla harjoittelukoulun lukio-opiskelumahdollisuudesta ja järjestämällä tutustumiskäyntejä. Nivelvaiheessa opiskelijoista siirretään välttämättömät tiedot perusopetuksesta lukioon.

Yhteistyö muiden toisen asteen oppilaitosten kanssa

Lukion opintotarjottimessa otetaan huomioon muiden oppilaitosten opetustarjonta sekä paikallinen toimintaympäristö, osaamisvahvuudet ja erityisresurssit. Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuuksia hyödyntää muiden lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opintotarjontaa ja yhteistyömahdollisuuksia sekä paikallisesti, kansallisesti että kansainvälisesti.

Harjoittelukoulut osana yliopistoa

Harjoittelukoulujen koulutuksen järjestäjänä toimivat yliopistot. Oman tiedekunnan kanssa tehtävä yhteistyö käsittää opetustyön lisäksi opettajankoulutuksen ja tutkimusyhteistyön, jota tehdään yhdessä opettajankoulutuslaitoksen ja ainelaitosten kanssa. Opettajankoulutuksen

opetussuunnitelmatyö, ohjatun harjoittelun järjestäminen ja toteuttaminen sekä aineenopettajien opiskelijavalinnat ovat yhteistyössä keskeisiä. Muilta osin yliopiston kanssa tehtävä yhteistyö on sekä yhteistä tutkimusta että harjoittelukoulujen käyttämistä tutkimus- alustoina. Lukiolaisen arjessa yhteistyö näkyy erityisesti tutkimuksiin osallistumisena.

Yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa

Opiskeluhuollon palvelut lukioissa toteuttaa hyvinvointialue. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on edistää ja ylläpitää opiskelijan oppimista, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhuollon asiantuntijoiden palveluja ovat opiskeluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut (ks. kohdan 8 Hyvinvointi, osallisuus ja oppimisen tuki toiminnan kuvaus ja laatukortti 12). Lähtökohtana on, että palvelut ovat opiskelijalle helposti saavutettavissa. Opiskelijat, huoltajat, koulussa työskentelevät ja opiskeluhoitopalvelujen asiantuntijat sekä tarvittavat yhteistyötahot osallistuvat opiskeluhuollon toimintatapojen suunnitteluun, toteuttamiseen ja säännölliseen arviointiin. Harjoittelukoulujen lukioiden opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan opiskeluhuollon toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen liittyvät seikat. Lukiot tiedottavat suunnitelmasta opiskelijoilleen.

Yhteistyö kolmannen sektorin ja nuorisotoimen kanssa

Lukioiden yhteistyö lähiseudun eri tahojen kanssa kytketään laaja-alaiseen osaamiseen ja eri oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin. Käytännön yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa lisää opiskelun elämänläheisyyttä ja syvällisyyttä. Yhteistyötä tehdään muun muassa katsomuksellisten yhteisöjen, nuorisotyön, harrasteseurojen, kulttuuritahojen, yhdistysten ja poliittisten puolueiden kanssa.

eNorssi-verkosto

eNorssi on Suomen harjoittelukoulujen yhteistyöverkosto. Sen yhteistyötoimintaa ovat koulun ja opettajankoulutuksen eri osa-alueiden tutkimukseen, kokeiluun ja kehittämiseen keskittyvät työryhmät. Lisäksi eNorssi järjestää ohjaajakoulutusta ohjaaville opettajille (ks. ohjatun harjoittelun laatukortti 27), julkaisee verkkolehti Siriusta sekä opetuksen ja koulutuksen kehittämiseen liittyviä oppaita ja julkaisuja.

Harjoittelukoulujen opetushenkilöstö kokoontuu vuosittain eNorssin järjestämiin syys- ja kevätseminaareihin. Oppilaskuntien ohjaavat opettajat kokoontuvat syys- ja kevätseminaareissa omassa työryhmässään. Lisäksi harjoittelukoulut järjestävät vuosittain omat oppilaskuntapäivät. Harjoittelukouluilla on myös yhteisiä hankkeita.

Korkeakouluysteistyö

Lukioiden tulee tehdä yhteistyötä korkeakoulujen kanssa. Yhteistyön keskeisenä tavoitteena on sujuvoittaa opiskelijan siirtymistä korkeakouluopintoihin ja työelämään. Lukiolaisille tarjotaan mahdollisuus suorittaa yksittäisiä korkeakouluopintoja lukion aikana esimerkiksi opetussuunnitelman opintokokonaisuuksina tai korkeakouluviikoilla. Korkeakoulujen edustajia vierailee opintojaksoilla kertomassa opiskelusta eri tieteen aloilla, ja yliopiston tutkijat käyvät puhumassa oman alansa tutkimuksesta. Lukioaikana tehdään vierailuja yliopiston eri laitoksille ja tutustutaan opintotarjontaan ja tutkimusryhmiin.

Lukiossa tutustutaan myös kansainvälisiin jatko-opinto- ja uranäkymiin. Lukiolaiset voivat esimerkiksi osallistua eri yliopistojen ja korkeakoulujen järjestämiin tutustumispäiviin, tiedekahviloihin ja tiedeleirikouluihin niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Erilaiset korkeakoulujen kehittämisverkostot tarjoavat lukiolaisille sopivia luentoja sekä valmiita aineistoja ja materiaaleja, joita opettajat voivat hyödyntää omilla opintojaksoillaan. Lukioaikana tehdyt korkeakouluopinnot voidaan hyväksilukea myöhemmissä lukion jälkeisissä opinnoissa.

Työelämäysteistyö

Lukiossa huolehditaan, että opiskelijoilla on yhtäläiset ja monipuoliset mahdollisuudet saada tietoa ja oppimiskokemuksia työelämästä ja siitä, millaista osaamista tulevaisuuden työelämässä tarvitaan. Opiskelijan yrittäjäyys- ja työelämävalmiuksia harjoitellaan ja syvennetään eri oppiaineissa osana opintojaksoja ja opiskelun ohjausta sekä kehitetään lukion ja työ- ja yritys-elämän sekä kolmannen sektorin yhteistyömuotoja. Työelämäysteistyö kytketään laaja-alaiseen osaamiseen ja eri oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin. Niissä painotetaan työelämätaitoja, kuten yhteistyö- ja tiimitaitoja, elämännhallinnan taitoja sekä kieli- ja kulttuuriosaamista. Käytännön yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa lisää opiskelun elämännläheisyyttä ja syvällisyyttä.

Kansainvälinen toiminta

Opiskelijan kansainvälistä osaamista kartutetaan eri oppiaineiden, niiden välisen yhteistyön sekä laaja-alaisen osaamisen avulla. Harjoittelukoulujen monipuolisen kansainvälisen toiminnan kautta lukiolaiselle tarjoutuu mahdollisuuksia kehittää jatko-opintovalmiuksiaan, kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjäyysosaamistaan.

Kansainvälisyys näyttäytyy lukiolaiselle monella tavalla. Koulun arjessa kotikansainvälisyyttä vahvistetaan erilaisilla tapahtumilla ja kansainvälisillä kontakteilla, mikä lisää koko yhteisön kulttuurien välistä ymmärrystä. Lukiolainen voi myös osallistua kansainväliseen toimintaan käymällä opiskelijavaihdossa, ystävyyskouluvierailuilla ja opintomatkoilla. Näiden lisäksi jokainen lukiolainen tulee osalliseksi harjoittelukoulujen kansainvälisestä

toiminnasta harjoittelukoulujen Unesco-koulutoiminnan, kansainvälisten harjoittelijoiden, erilaisten projektien ja vieraiden myötä.

Harjoittelukoulut mahdollistavat opettajien ammatillisen osaamisen kehittämisen esimerkiksi job shadowingin, kansainvälisten koulutusten sekä kansainvälisten yhteisöjen kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Näitä tahoja ovat esimerkiksi koulut, yliopistot, verkostot ja erilaiset koulutusvientiin erikoistuneet yhteistyötahot.

Yhteistyö Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa

Yhteistyö Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) kanssa liittyy harjoittelukoulujen asemaan yliopiston opettajankoulutusyksikköjen harjoittelukouluina. Opetushallituksen (OPH) kanssa tehtävä yhteistyö on opetussuunnitelmayhteistyötä opetussuunnitelmauudistusten yhteydessä, OPH:n rahoittamiin hankkeisiin ja koulutukseen osallistumista sekä materiaalin tuottamista.

Laatukortti 23	Opiskelijan arkea tukeva sidosryhmäyhteistyö
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteys omaan yliopistoon ja tiedekuntaan on tiivis ja tuottaa monipuolisia mahdollisuuksia ja lisäarvoa opiskelijalle. • Lukiolla on aktiiviset yhteydet eri koulutustoimijoihin ja kolmannen sektorin edustajiin. • Harjoittelukoulut ovat verkostoituneita ja tekevät monipuolista ja tavoitteellista kehittämistyötä. • Harjoittelukoulut vaikuttavat koulutuspoliittiseen keskusteluun. • Huoltajat ovat mukana vaikuttamassa koulun toimintaan.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö sidosryhmien kanssa on toimivaa, ja se edistää opiskelijan oppimista ja hyvinvointia. • Harjoittelukoulut järjestävät yhteisiä tapahtumia, toimivat yhteisissä työryhmissä ja hankkeissa sekä jakavat osaamistaan täydennyskouluttajina. • Harjoittelukoulut tekevät aktiivisesti paikallista, kansallista ja kansainvälistä tutkimus-, kokeilu- ja kehittämissyhteistyötä. • Harjoittelukoulut osallistuvat valtakunnalliseen koulutuspoliittiseen keskusteluun. • Huoltajille tarjotaan mahdollisuus osallistua koulun kehittämiseen ja toimintaan.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Tarkastellaan yhteisiin hankkeisiin, projekteihin ja tapahtumiin osallistumista. • Kerätään palautetta sidosryhmäyhteistyöstä opiskelijoilta, huoltajilta ja henkilöstöltä sekä sidosryhmien edustajilta. • Laaditaan henkilöstön täydennyskouluttautumissuunnitelma ja -seurantataulukko.
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtorit • Opinto-ohjaajat • Aineenopettajat • Opiskelijat
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Lukuvuosittain

Laatukortti 24	Korkeakoulu- ja työelämäyhteistyö sekä kansainvälinen toiminta
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Lukiolaisella on mahdollisuus kehittää (monipuolisesti) jatko-opintovalmiuksiaan, työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan ja kansainvälistä osaamistaan. • Harjoittelukoulut tekevät kansainvälistä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Lukio-opinnot tarjoavat vahvat jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiudet. • Työelämä- ja tulevaisuustaitoja harjoitellaan osana opetusta. • Lukiossa on tarjolla kansainvälisyys- yrittäjyys- ja työelämä- ja korkeakouluopintoja. • Opiskelijalla on monipuoliset mahdollisuudet saada tietoa ja kokemuksia korkeakouluopinnoista, työelämän mahdollisuuksista ja tulevaisuuden työelämätaidoista. • Opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa opintoja korkeakoulussa ja opinnot sisällytetään opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. • Opiskelijan kansainvälistä osaamista kartutetaan hyödyntämällä kotikansainvälisyyttä ja kansainvälistä liikkuvuutta. • Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus olla mukana erilaisissa projekteissa ja tapahtumissa.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Tarkastellaan tarjottuihin opintojaksoihin, vierailuihin ja projekteihin osallistumista. • Kyselyt
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtorit • Opinto-ohjaajat • Aineenopettajat • Opiskelijat
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Lukuvuosittain

12. OHJATTU HARJOITTELU

Ohjattu harjoittelu osana opettajankoulutusta

Ohjatun harjoittelun järjestäminen on tärkeä osa harjoittelukoulujen toimintaa ja opetuksen järjestämisen ohella toinen harjoittelukoulujen lakisääteisistä tehtävistä. Opettajaksi opiskelevat suorittavat ohjatut harjoittelunsa pääasiassa yliopistojen harjoittelukouluissa. Harjoittelut tarjoavat aineenopettajaksi, erityisopettajaksi ja opinto-ohjaajaksi opiskeleville mahdollisuuden hankitun teoreettisen tiedon soveltamiseen ja käsitteellistämiseen sekä opettajan tai opinto-ohjaajan työtehtävien harjoitteluun aidossa kouluympäristössä. Lukiolaisten arjessa ohjatut harjoittelut näkyvät pääasiassa harjoittelijoiden pitäminä oppitunteina. He myös osallistuvat ainelaitosten, opettajankoulutuslaitoksen ja harjoittelukoulun yhteistyössä tekemään tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoimintaan.

Opettajankoulutuslaitoksen opetussuunnitelma linjaa ohjatun harjoittelun määrän ja sijoittumisen opettajaksi opiskelevan opintojen eri vaiheisiin kussakin oppiaineessa. Opetussuunnitelmissa kuvataan myös harjoitteluille asetetut tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Ohjattu harjoittelu lukiolaisen arjessa

Harjoittelut organisoidaan lukio-opiskelijoille, opettajaksi opiskeleville ja ohjaaville opettajille tarkoituksenmukaisella ja mielekkäällä tavalla. Harjoittelusta tiedotetaan sekä lukio-opiskelijoita että harjoittelijoita riittävän ajoissa ja kattavasti.

Harjoittelun ohjaus on ennen kaikkea harjoittelijoiden ammatillisen kehittymisen tukemista, mutta ohjauksen avulla myös varmistetaan, että harjoittelijoiden pitämät lukion oppitunnit ovat laadukkaita (ks. opetuksen laatukortti 3). Ohjaava opettaja auttaa ja opastaa harjoittelijaa oppituntien suunnittelussa ja oppituntien jälkeisessä reflektiossa. Harjoittelun ohjaus on tutkimusperusteista, ja sitä kehitetään jatkuvasti palautteen ja tutkimustulosten perusteella yhteistyössä opettajankoulutuslaitoksen ja ainelaitosten kanssa (kolmikantayhteistyö). Harjoittelukoulujen opettajat osallistuvat myös opettajankoulutuksen valintakokeisiin.

Harjoittelua ohjaavat opettajat

Harjoittelukoulun ohjaavilta opettajilta edellytetään 1) tehtävään vaadittavaa opettajan kelpoisuutta, 2) riittävää, usein vähintään kahden vuoden opetuskokemusta, joka on hankittu opettajakelpoisuuden saavuttamisen jälkeen, ja 3) hyvää opetustaitoa. Harjoittelukoulut perehdyttävät uudet ohjaavat opettajat ohjaajan tehtäviinsä ja järjestävät eNorssi-yhteistyönä paikallista, alueellista ja valtakunnallista ohjaajakoulutusta sekä uusille että kokeneille opetusharjoittelua ohjaaville opettajille.

Laatukortti 25	Ohjattu harjoittelu osana opettajankoulutusta
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoittelukouluissa tehtävien harjoittelujen aikana opettajan työ näyttäytyy merkityksellisenä. • Harjoittelukoulut tekevät yhteistyötä opettajankoulutuslaitoksen ja ainelaitosten kanssa. • Harjoittelun ohjaus on tutkimusperusteista.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Opettajaksi valmistuvat hakeutuvat opettajan työhön ja pysyvät opettajan työssä. • Harjoittelukoulut tekevät opettajankoulutuksen opetussuunnitelmaa yhdessä opettajankoulutuslaitoksen ja ainelaitosten kanssa. • Harjoittelukoulut osallistuvat opettajankoulutuksen valintakokeisiin. • Ohjaavat opettajat ovat mukana tutkimus- kokeilu- ja kehittämistoiminnassa.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Opintojen keskeyttäjät • Opettajaksi valmistuneiden työllistymisen ja opettajan ammatissa pysymisen seuranta • Opettajankoulutuksen valintakokeisiin osallistumisen tilastointi • Opetussuunnitelmatyöhön osallistumisen seuranta • Tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan dokumentointi
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoittelusta vastaava rehtori • Harjoittelukoordinaattorit • Tutkoke-vastuuhenkilöt • Ohjaavat opettajat
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Lukuvuosittain

Laatukortti 26	Ohjatun harjoittelun käytännön toteutus
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoittelukoulut järjestävät laadukasta ohjattua opetusharjoittelua. • Opetusharjoittelijoiden pitämät oppitunnit ovat laadukkaita. • Opetusharjoittelun ohjausta kehitetään jatkuvasti.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetilä	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoittelukoulut tekevät aktiivisesti yhteistyötä opettajankoulutuslaitoksen ja ainelaitosten kanssa (kolmikantayhteistyö). • Harjoittelut organisoidaan sekä lukio-opiskelijoille, opettajaksi opiskeleville ja ohjaaville opettajille mielekkäällä tavalla. • Opetusharjoitteluista tiedotetaan sekä lukio-opiskelijoita että harjoittelijoita riittävän ajoissa ja kattavasti. • Harjoitteluiden ohjaus on asiantuntevaa ja laadukasta. • Ohjauksella varmistetaan, että opetusharjoittelijoiden pitämät oppitunnit ovat laadukkaita (ks. opetuksen laatukortti). • Opetusharjoittelun ohjausta kehitetään jatkuvasti palautteen ja tutkimustulosten perusteella.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyön arviointi OKL-Norssi -yhteistyöryhmässä • Valtakunnallinen ja koulukohtainen harjoittelupalaute • Lukiolaisilta kerättävä palaute opetuksesta • Valtakunnallinen ohjaukskysely
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoittelusta vastaava rehtori • Opetusharjoittelun koordinaattorit • Aineryhmien harjoittelukoordinaattorit • Ohjaavat opettajat • eNorssin projektikoordinaattorit • eNorssin ohjatun harjoittelun työryhmä
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Lukuvuosittain

Laatukortti 27	Harjoittelua ohjaavat opettajat
Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoittelukoulun ohjaavat opettajat ovat kokeneita pedagogeja, joilla on hyvä opetustaito ja vahva pedagoginen osaaminen sekä tutkimusperustaisuus opettamisen ja ohjaamisen taustalla. • Harjoittelukoulut tukevat ohjaavien opettajien ohjausosaamista ja aineenhallintaa. • Harjoittelussa opetusharjoittelua ohjaavilla opettajilla on vähintään 8 op ohjaajakoulutusta.
Laatukriteerit eli toiminnan tavoitetila	<ul style="list-style-type: none"> • Harjoittelukoulun ohjaavat opettajat ovat tehtävään kelpoisia, ja heillä on riittävä kokemus opettajan työstä. • Harjoittelukoulut järjestävät yksiköittäin ohjaukseen perehdytystä. • Harjoittelukoulut järjestävät paikallista, alueellista ja valtakunnallista ohjaajakoulutusta.
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Valintakriteerit rekrytoinnissa • Ohjaukseen perehdytyksen dokumentointi lukuvuosittain • Ohjaajakoulutusten tilastointi lukuvuosittain
Vastuut/omistajuus	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtorit • Ohjaavat opettajat • Harjoittelukoordinaattorit • Ohjaajakouluttajat • eNorssin ohjatun harjoittelun työryhmä
Seuranta	<ul style="list-style-type: none"> • Lukuvuosittain
Liitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Opas ohjattua opetusharjoittelua ohjaavalle opettajalle - eNorssi

LAADUKAS LUKIOPOLKU HARJOITTELUKOU LUSSA -KIRJAN TEKIJÄT

Verratonta laatua -hankeryhmä

Toim.

Maarit Mertaniemi

Tekijät:

Inka Aalto

Jaana Ailinpieti

Pauliina Asell

Mats Borgmästars

Marita Hokkanen

Kati Huttu-Pantsari

Tiina Juutilainen

Annukka Juutinen

Marko Kallio

Moja Ladvelin

Aulikki Leisku-Johansson

Pia Lustig

Maarit Mertaniemi

Heidi Mouhu

Suvi Niemeläinen

Tuovi Pääkkönen

Linda Raiko

Jenna Salminen

Risto Sarvilinna

Leena Semi

Minna Tiainen

Visa Tuominen

Minna Törrönen

Katrina Vartiainen

Hanna Ylönen

Kansi:

Nooa Eerikäinen-Bulzan, Metamorfoosi, akryylimaalau s

Laadukas lukiopolku harjoittelukoulussa

eNorssi - Opettajankouluttajien yhteistyöverkosto 2024

Toim. Maarit Mertaniemi